

Kaunos Antik Kenti Araştırma Tarihçesi

The Research History of the Ancient City of Caunus

Ufuk ÇÖRTÜK

Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

ufukcortuk@hotmail.com

 ORCID 0000-0001-9235-6378

Gönderim Tarihi: 16.12.2022 - Kabul Tarihi: 22.12.2022

Öz Kaunos, Güneybatı Anadolu'da, Muğla İli, Köyceğiz İlçesi sınırları içinde, Dalyan mahallesinin ve de Dalyan Çayı'nın (Calbis) batısında yer almaktadır. İlk kez 1840 yılında lokalizasyonu yapılarak bilim dünyasına kazandırılan ve 1966 yılından bugüne kazı çalışmaları devam eden Kaunos Antik kenti, arkeolojik araştırmalara öncülük etmiş bir ören yeridir. Kaunos'u kuranların Anadolu'nun yerli halkı olduğu gerçeği, kendine özgü ve farklı yerel adıyla da kanıtlanmıştır. Kaunos'un yerel adını ilk kez Letoon'da bulunan Üç Dilli yazıtın Likçe versiyonundan öğrenmekteyiz: Kbid. Yunanca metinlerde geçen Kaunos'un karşıtını Karca metinde Kbid olarak buluyoruz. Kaunoslular, M.Ö. 4. yüzyılın sonuna kadar kentlerinin yerel adını kullandılar. Bu isim değişikliği kentin Hellenler tarafından kolonize edilmesi ve diğer Anadolu kentlerinin çoğunda olduğu gibi Yunanca isimler verdikleri "hikâye" ile açıklanabilir. Kent, 150 m yüksekliğindeki Akropolis (Persikon) ve güneybatıda Küçük Akropol'ün (Herakleion) oluşturduğu denize bir dil gibi uzanan yarımada üzerine kurulmuştur. Kaunos yönetimsel idari olarak territoriumu demelere ayrılmıştır. Ayrıca "dikastai" olarak adlandırılan hakimler tarafından yönetilen kente bağlı komeler de bulunmaktadır. Kaunos'ta en erken yerleşim izleri M.Ö. 7. yüzyılda başlamaktadır ve kent, Bizans Dönemi sonlarına kadar iskân edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kaunos, Kbid, Karia, Dalyan/Kalbis, Köyceğiz

Abstract Caunus is located in the Southwestern Aegean region within the borders of the modern town of Köyceğiz, Muğla and across from the district of Dalyan and on the western bank of the Dalyan River (Calbis). The ancient city of Kaunos, which was first localized in 1840 and brought to the world of science, and whose excavations have continued since 1966, is ruins that have pioneered archaeological research. The fact that the founders of Kaunos were the indigenous people of Anatolia is proven by its unique and different local name. Our first acquaintance with the local name of Caunus is in the Lycian version of the Trilingual Inscription from the Letoon: Kbid. The name Caunus in the Greek text has its counterpart in the Carian text as Kbid. Caunians used the local name of their city until the end of the 4th century B.C. This name change can be explained by the colonization of the city by the Hellenes and the "story" that they gave Greek names as in most other Anatolian cities. The city was founded upon a peninsula which extends towards the sea like a tongue, formed by the 152 m high acropolis (Persikon) and the 50 m high lesser acropolis (Herakleion) to the southwest. As an administratively, the territory of Caunus is divided into demos. Besides there are also Komai undered to the city, which are governed by judges called "dikastai". The earliest traces of settlement in Caunus begin in the 7th century BC and the city was inhabited until the end of the Byzantine Period.

Keywords: Caunus, Kbid, Caria, Dalyan/Calbis, Köyceğiz

Kaunos'un Yeri ve Kuruluşu

Kaunos, Güneybatı Anadolu'da, Muğla İli, Köyceğiz İlçesi'nin Çandır Köyü sınırları içinde, Köyceğiz Gölü'nü Akdeniz'e bağlayan Dalyan Çayı'nın (Calbis) batı yakasında, Dalyan Beldesi'nin hemen karşı kıyısında yer almaktadır (**Res. 1**). Kaunos, Karia Bölgesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Kentin doğusunda bulunan Dalaman Çayı (İndos) Karia ve Lykia bölgelerini birbirinden ayıran doğal bir sınır olarak kabul edilmektedir (Tietz 2003: 9). Karia'nın güneyinde, Rhodos'un karşı kıyısındaki Kaunos'un hinterlandı kuzeyden Menderes Ovası'na açılan dağlarla, batı yönden ise denize bakan kaya mezarları ve vadilerle ayrılmış, yüzünü doğuya ve güneydeki Likya'ya doğru çevirmiştir (Öğün vd. 2002: 1; Marek 2006: 81). Kent, Dalyan Deltası tarafından ayrılan kuzey-güney doğrultulu dağ sırası içerisinde Ölemez Dağı'nın (İmbros) etekleri olan Sivrihisar ve Balıklar Dağı ile Kızıltepe tarafından kuşatılmaktadır (Öğün vd. 2002: 14) (**Res. 2**). Güney yönde ise Dalyan Deltası bulunmaktadır. Antik yerleşim, kuzeyde yaklaşık 150 metre yüksekliğinde Akropolis/ Persikon (Büyük Akropolis veya Büyük Kale) ile bu kaya kütesinin güneyinde daha alçak yaklaşık 50 metre yüksekliğinde Herakleion (Küçük Akropolis veya Küçük kale) ve bu iki kaya yükseltisinin kuzeybatı etekleri üzerinde, denize bir dil gibi uzanan yarımada üzerinde bulunmaktadır (Öğün vd. 2002: 28; Marek 2006: 81) (**Res. 3**). Persikon (Büyük Akropolis veya Büyük Kale) ve Herakleion (Küçük Akropolis veya Küçük kale) olarak adlandırılan her iki akropolün adlandırılmasında Diadoros önemli bir yol göstericidir (Diod. XX 27: 1-3)¹. Bu çanak içinde yayılan kent ve ana limanı güneydoğuda yer almaktadır.

Kaunos kenti kökeninde Kariyalılar tarafından kurulmuş bir yerleşimdir. Kaunos'un yerel Kar dilindeki karşılığı olan *Kbid*, M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren bütün Küçük Asia'nın Hellenler tarafından kolonize edilmesiyle kent isimlerinin Hellenleştirme süreci içerisinde *-Arna'nın* Ksanthos ve *Zemuri'nin* Limyra olduğu gibi-Kaunos isminin kullanıldığını Herodotos'tan öğrenmekteyiz (Hdt. I, 176; Neumann 1998: 25, 26). Fakat burada Herodotos döneminde de kentin isminin Kaunos olarak geçmesi Hellenleşme sürecinin Herodotos'tan önce olduğu düşüncesini akla getirmektedir. Bu durum da, kentin Hellenleşme süreci içerisinde, diğer Anadolu kentlerinde olduğu gibi, kentlerini kent kurucusu olarak göstermeleri için bilinçli bir şekilde uydurdukları kuruluş hikâyesinin Herodotos döneminde gerçekleşmiş olmasıyla açıklanabilir. Kaunos'un kuruluş mitosuyla ilgili olarak, ilk kez Klasik Dönem'in sonlarında söylenmeye başlanan hikâye şu şekildedir:

"Miletos'un oğlu olan efsanevi kral Kaunos'un, kendine âşık olan bir kız kardeşi vardır: Byblis. Kaunos onun bu aşkını kabul etmeyip, reddedince Byblis'in Kaunos'a olan şiddetli aşkını dizginlemeye gücü yetmez ve intihar eder" (Pho. CLXXXVI 131a: 4-27. Ayrıca Kaunos kuruluş mitoslarıyla ilgili olarak bkz. Marek 2006, 39-44 Testimonia 103-110). Bu yüzden acıyla sonlanan aşk anlamındaki *"Kaunos Aşkı"* Bizans Dönemi'ne kadar bir atasözü olarak kullanılmıştır (Step. Byz. 370).

Kaunos, özellikle Doğu Akdeniz'den Ege Denizi'ne geçişin olduğu bir noktada bulunan limanı ile stratejik önemi olan bir liman kentiydi (Öğün vd. 2002: 14). Dolayısıyla farklı dönemlerde birçok büyük güç, bu limana sahip olabilmek ve kontrol altına almak için sürekli mücadele etmişlerdir. Kaunos tarihsel süreç içinde, Büyük Pers Krallığının satrapları, Hellenler, Spartalılar, Diadokhlar, Ptolemaioslar, Rhodoslular ve son olarak da Romalılar tarafından yönetilmiştir.

Kaunos'un Yönetimsel Yapısı

Kaunos'ta tespit edilen epigrafik malzemedan, kentin yönetimsel biçimi ve planlaması ile ilgili Hellenistik dönem öncesine ait veriler pek açık ve anlaşılır değildir. Bu yüzden eldeki veriler Kaunos'un özellikle Hellenistik Dönem'deki yönetimsel biçimi ve planlaması

¹ Fakat burada hangi akropolün Persikon, hangi akropolün Herakleion olduğu pek açık değildir.

üzerindedir. Kaunos Territoriumu'nun demelere ayrılmış olduğunu, Stoa'nın kuzeydoğu köşesinde tespit edilen Bağış Anıtı üzerindeki yazıttan öğrenmekteyiz. Burada Kaunos'a bağlı birçok demenin ismi geçmektedir. Ayrıca Kaunos'a bağlı komelerin bulunduğunu ve bu komelerin yönetsel idari makamının da "dikastai" olarak adlandırılan hakimler tarafından oluşturulduğunu, Köyceğiz İlçesi, Okçular Köyü yakınlarında tespit edilen bir dekretten öğrenmekteyiz (Hellenistik döneme tarihlenen ve Kültürel nitelikli ritüelleri içeren *Euxineis(?)* Dekreti için bkz. Bean 1954: 87, 88 Nr. 22; J.-L. Robert 1956: Nr. 274b; SEG XIV 656; Marek 2006: 166-170 Nr. 33).

Diğer bir yönetsel biçim olarak Kaunos'un phylelere ayrılmış olduğunu ve bu sistemin uzun süre devam ettiğini tiyatro yakınlarında tespit edilen ölçüm platformu üzerindeki yazıtlardan anlamaktayız. Palaestra Terasi'nin güneydoğusunda hafif bir yükselti üzerinde tiyatronun hemen batısında 1993 yılı kazılarında açığa çıkartılan ölçüm platformu üç basamaktan oluşan yuvarlak bir yapıdır. En üstteki basamağın güneybatı diliminin cephesindeki, güneybatı yönünde bulunan *Rhadamanthis* ve güney yönde bulunan *Kranais* phyle isimleridir. Birbirlerine 60° lik bir açı mesafesinde bulunan bu phyle isimleri, phyle sisteminin birer kanıtlarıdır (Schmaltz 1994: 186, 187; Schmaltz 1997: 1 vdd; Ehrhardt 1997:45 vdd; Öğün vd. 2002: 62-66; Marek 2006: 252 Nr. 64). Ölçüm platformunun basamağında ve bu dikdörtgen blok üzerindeki yazıtta da geçen *Kranais* isminin Girit ile bağlantılı olduğu ileri sürülmektedir (Marek 2006: 252 Nr. 64). Çünkü Herodotos Kaunoslular'ın Girit'ten gelme olduklarını, Kaunoslu gençlerin uyguladıkları bazı adetlerin de Giritli gençlerde de görüldüğünü bildirmektedir (Hdt. I 172) Dolayısıyla bu görüş bir noktada desteklenmektedir. Girit'te Hellenistik dönemde polislerde bu gençlerin agonlarda görev aldıkları bilinmektedir (Polyb. IV 53, 7. Ayrıca bkz. Schmitt 1969: 584; Walbank 1957: 509; Chaniotis 1996). Bu gençlerin Ephebos olarak, en azından Hellenistik dönemde Karia şehirlerinde bilindiğini yine Kaunos'ta bulunan Gymnasion'un Ephebos listesini içeren bir yazıttan öğrenmekteyiz (Marek 2006: 232, 233 Nr. 41). Yine akropolisin (Büyük Kale) kuzey tarafında geç dönem yapısında şipoliyen malzeme olarak kullanılmış bir dikdörtgen blok üzerindeki phyle ismi, phyle sistemini destekler nitelikteki verilerdendir (Marek 2006: 253, Nr. 63).

Kentin yönetim sistemine baktığımızda ise Hellen Politeia'larındaki yönetsel kurumlar olan meclis, halk meclisi ve kamu görevlilerinden oluşan birimlerin Kaunos'ta da bulunduğunu tespit edilen yazıtlardan öğrenmekteyiz (Marek 2006: 105). Hellenistik dönemde olduğu gibi Roma İmparatorluk döneminde de yönetsel sistem benzer bir tipte devam etmekte; genel toplantılar *Ekklesia*'da görüşüldükten sonra² (yazıt için bkz. Marek 2006: 156-159 Nr. 28) *Prytaneion*'da³ (Stel için bkz. Marek 2006: 171-175 Nr. 34; Marek 2006: Nr. 6, Nr. 11, Nr. 19, Nr. 23, Nr. 28, Nr. 30 ve Nr. 53) bir başkan yönetiminde oluşturulan *Bule* (Marek 2006: Nr. 2, Nr. 5, Nr. 10, Nr. 11, Nr. 19, Nr. 24, Nr. 27, Nr. 28 ve Nr. 30) tarafından bu önergeler karara bağlanmaktadır. Ayrıca *Gerusia* (Gerusianın varlığı da Kaunos'ta bulunan yazıtlar tarafından doğrulanmaktadır. Bkz. Marek 2006: Nr. 30, Nr. 139 IIIc ve Nr. 140) ve aynı şekilde *Dekaproti*'da (Kaunos'taki dekaproti için bkz. Marek 2006: Nr. 30) sadece İmparatorluk döneminde görülen yönetsel kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Meclis, Kaunos'ta kent içinde çözümlenemeyen bazı konuları başka kentlerdeki hakimlere *Proksenie* (elçi) göndererek sorunun çözümlenmesini sağlamaktadır. Kentte yönetsel birimlerin olduğu bu dönemde Kaunos hala bir Kar kenti gibi görülse de; Hellen Polislerindeki yönetsel bürokrasinin bütün karakteristik yapısını barındırdığını görmekteyiz. Bu noktada; Hellen yönetsel modelin dor dilinin konuşulduğu bölgelere kadar yayıldığı ve muhtemelen de Kaunos'ta da Rhodos modelinin

² Kaunos'ta bir ekklesianın varlığını, Liman Agorası'nın güneyinde, Apollon Kutsal Alanı'nda bulunmuş olan bir stel parçası üzerindeki yazıttan anlamaktayız.

³ Kaunos'ta Prytaneionun varlığı ile ilgili çeşitli bilinmezlikler bulunmasına karşın, tiyatronun proskenesinde bulunan bir stel üzerindeki yazıtta prytaneiondan bahsedilmesi, Kaunos'ta böyle bir yapının bulunduğunu destekler niteliktedir. Ayrıca prytanist olduklarını belirten ifadelerin olduğu bazı yazıtlı parçalarda Kaunos'ta bulunmuştur.

oluştugu söylenebilir (Rhodos modeli ve Kaunos'taki yansımaları için bkz. Frei-Marek 1997: 27, 28).

Kaunos Araştırmaları

1700'lü yılların ortalarından itibaren yeni antik yerleşimler bulmak amacıyla Avrupalı gezgin ve kâşiflerin Karia bölgesine birtakım seyahatler gerçekleştirdiklerini görmekteyiz. Karia bölgesi, özellikle de Kaunos ve çevresi üzerine gerçekleştirilen araştırmaların en erken temsilcileri Fransız gezginlerdir. Bu gezginler arasında coğrafyacılar, antikacılar, çeşitli ülkelerin araştırma akademilerinin temsilcileri ve hatta büyükelçiler bile bulunmaktadır.

Kaunos'la ilgili en eski bilgileri 1697- 1782 yılları arasında yaşamış olan Fransız coğrafyacı Jean-Baptiste Bourguignon d'Anville'den öğrenmekteyiz (Broc 1973, 33-41). d'Anville tarafından 1768 yılında yazılmış olan "la derniere des villes maritimes de Carie" eserinde Köyceğiz gölünden, dahası bir nehir ağzı olarak Calbis'ten (Dalyan Kanalı) söz edilmektedir (Robert 1987: 489). Kaunos'un henüz keşfedilmediği ve aramaların sürdüğü zamanlarda, Avrupalı gezginlerden olan Marie-Gabriel-Florent-Auguste de Choiseul- Gouffier ve bunların takipçileri olan, 1784 yılında İstanbul'daki Fransız Akademisi'nde temsilci olarak görev yapan Jean d'Alemberts tarafından yapılan araştırmalar dikkati çekmektedir. Choiseul- Gouffier tarafından 1782 yılında yayınlanan "Voyage pittoresque" de Yunanistan ve Ege adaları üzerinden Rhodos'a ve buradan da Telmesos'a kadar olan alan anlatılmaktadır (Choiseul-Gouffier 1782: 31; Tietz, 2003: 196 dn. 372). Choiseul- Gouffier bu seyahati sırasında Batı Lykia'dan başlayarak Karia Bölgesi'ni Maiandros'a kadar dolaşmıştır. Kaunos ve çevresi ile ilgili notlarında Choiseul- Gouffier, özellikle Daidala ve Kaunos'un yakın komşusu Kalynda ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır (Choiseul-Gouffier 1782: 126, 128). Fakat burada Choiseul- Gouffier tarafında yapılan haritada İndus (Dalaman Çayı) gösterilmemekte ve Köyceğiz Gölü de Kalbis'in ve Kaunos'un daha güneydoğusunda, gerçek yerinden oldukça uzakta yanlış bir yerde gösterildiği görülmektedir (Marek 2006: 1).

1838'de İngiliz Charles Fellows tarafından yapılan gezilerde de Kaunos'un yeri ile ilgili herhangi bir açıklama bulunmamaktadır (Fellows 1839: 247-251). Bu veriler ışında 1840 yılına kadar Kaunos'un lokalizasyonu ile ilgili net herhangi bir bilgi elde edilememiştir.

Kaunos ilk defa, 1840 yılında İngiliz kaptan Rd. Hoskyn tarafından, Piraeus'tan başlayıp Rhodos üzerinden Kaunos limanına ulaştığı gemi gezileri sırasında keşfedilmiştir (Hoskyn 1842: 143-161). Hoskyn, burada yaptığı araştırmalar sırasında bulduğu yazıtlı bir blok üzerindeki "Kaunos halkı ve meclisi" ibaresinden, bu yerleşimin Kaunos antik kenti olduğu sonucuna varmıştır (Hoskyn 1842: 158 Nr. 1). Hoskyn tarafından tespit edilen bu yazıtlı blok sonraki yıllarda tekrar incelenmiştir. Tapınak terasının kuzeyindeki Korinth tapınağının önünde tespit edilen yazıtlı blok üzerinde Gaius Cassius Salamallas'ı onurlandırma içerikli yazıt bulunmaktadır (Yazıtla ilgili olarak ayrıca bkz. Bean 1953: 10 dn. 3; J.- L. Robert 1954a: 169 Nr. 229; Marek 2006: 310, 311 Nr. 133). Hoskyn tarafından Kaunos'taki kalıntılar ilk defa ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır.

Posenli (Posen; Polonyadaki Poznań şehri) klasik filoloji Profesörü Julius August Schönborns ve Friedrich Hermann Loew tarafından 1841 ya da 1842 yılında Kaunos territoriumunda önemli araştırmalar yapılmıştır (J.- L. Robert 1954b: 59, 60). Fakat bu araştırmalarda Kaunos kenti ile ilgili hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Araştırmaları özellikle Tabai bölgesi ve Lykia üzerinde yoğunlaşmıştır.

Abbe Duchesne ve Max. Collignon tarafından, 1876 yılında Marmaris'ten Tarsus'a kadar Anadolu'nun güneybatı sahillerini kapsayan detaylı araştırmalar yapılmıştır (Duchesne-Collignon 1877: 338 vdd. ve 361 vdd; Collignon 1880: bes. 153 vdd.). Duchesne ve Collignon'un yaptığı araştırmalarda özellikle Kaunos'taki nekropollerdeki kalıntılar, kaya mezarları ve Dalyan kanalı (Calbis) üzerinde durulmuştur (Duchesne- Collignon 1877: 363).

Duchesne ve Collignon, Hoskyn'in vermiş olduğu bilgiler dorultusunda Kaunos'un doğusunu içeren bölgede, Babadağ'daki ve Kalynda'daki kalıntılar üzerine araştırmalarda bulunmuşlardır (Tietz, 2003: 248- 250; Benndorf 1884: 146).

Otto Benndorf'un 1884 yılında doğu Karia üzerine yapmış olduğu geziler sırasında Kaunos territoriumunun yayılımı üzerine çalışmalarda bulunarak, kentin kuzey ve kuzeydoğusundaki sınır yapılarını tespit etmiştir (Benndorf 1884: 146).

J. Theodore Bent 1888'de Knidos'tan Patara'ya doğru yapmış olduğu gemi seyahatlerinde güney kıyılarında yeni keşiflerde bulunmuştur (Bent 1888: 82 vdd). Bent'in yapmış olduğu seyahatlerde Kaunos üzerinde durulmayıp, özellikle Fethiye körfezinin batı kıyıları araştırılmıştır. Burada bulunan bir yazıtla Arymaxa ve Lydai kentlerinin lokalizasyonu yapılmış ve bölgenin içlerine doğru yapılan geziler sırasında bulunan bir Hellenistik dekret ile başka bir antik yerleşim olan Lissa ya da Lissai kentinin lokalizasyonu yapılmıştır (Hicks 1888: 88, 89; Hicks 1889: 50- 75).

1891 ve 1894 yıllarında W. Arkwright tarafından Glaukos ve Indos (Dalaman Çayı) arasındaki bölge araştırılmıştır (Arkwright 1895: 93 vdd). Arkwright yapmış olduğu bu gezilerde, Telandros, Daidala, Krya ve Kalynda'nın lokalizasyonu ile ilgili kesin olmayan kriterler öne sürmektedir. Daha sonra 1894'te Hula ve Szanto'nun Kaunos üzerine ve 1904'te Philippson'un Köyceğiz Gölü üzerine yapmış olduğu çalışmalarda bulunmuşlardır (Philippson 1915: 85; Bean 1953: 10 dn. 2). Fakat bu bilim adamlarının yapmış olduğu çalışmalar bilimsel bir içeriği sahip değildir.

1909 yılında ise Fr. von Holbach tarafından Kaunos'un güneybatısında Sarigerme'nin tam karşısında bulunan Baba Adası (Papasa Adası) tekrar gezilmiştir ve burada bulunan tuğladan yapılmış piramidal yapı araştırılmıştır (Philippson 1915: 85; Bean 1953: 10 dn. 2). von Holbach'ın sadece Kaunos üzerine yapmış olduğu bir çalışma bilinmemektedir.

Kaunos üzerine detaylı çalışmalar yapan diğer bir araştırmacı ise İtalyan A. Maiuri'dir. Maiuri 1920 yılı Mayıs ayında Rhodos'tan Kaunos'a geçerek, özellikle kentin topografyası ve mimarisini birçok fotoğraf ve çizimlerle belgelemiştir. Özellikle Maiuri tarafından ilk defa kaya mezarlarının, tiyatro ve kent surlarının fotoğrafları çekilmiştir ve bu yapıların detaylı çizimleri yapılmıştır (Maiuri 1921: 263- 273). Maiuri'nin yapmış olduğu çalışmalarda kaya mezarlarının üçünde tespit edilen yazıtlardan ikisi daha önce Collignon (C8 kaya mezarında bulunan yazıt için bkz. Duchesne – Collignon 1877: 345, 346; Maiuri 1921: 267; Robert 1937: 455 dn. 1; Bean 1953 : 11 dn. 3 ; J.- L. Robert 1954a: 169- 171 Nr. 229; Marek 2006: 348 Nr. 166; SEG II 534. C2 kaya mezarındaki yazıt için bkz. Duchesne- Collignon 1877: 345, 346; Maiuri 1921: 268; Bean 1953: 11 dn. 3; Roos 1972: 93; Marek 2006: 349 Nr. 167) tarafından, diğeri ise Maiuri tarafından yayınlanmıştır (Maiuri tarafından ilk defa yayınlanan F7 kaya mezarı için bkz. Maiuri 1921: 267; Roos 1972: 93; J.- L. Robert 1973: 169 Nr. 446; Marek 2006: 350, 351 Nr. 169).

Kaunos'un gerçek anlamda araştırmasını yapan İngiliz George E. Bean ve İsveçli Paavo Roos ancak 2. Dünya savaşından sonra bu çalışmalarını gerçekleştirebilmişlerdir. Bean 1946- 1952 yılları arasında Kaunos ve çevresi ile ilgili yapmış olduğu detaylı çalışmalarda zengin bir epigrafik malzeme toplamıştır. Bean yapmış olduğu bu çalışmalarda; o zamana kadar Kaunos'tan beş yazıt bilinmesine karşın 1953 ve 1954 yıllarında ikisi Karca, elli altısı Hellence olmak üzere toplam elli sekiz yeni yazıt, Maussollos ve Hekatomnos'un heykel kaideleri ve Gümrük nizamnamesi yazıtı tespit edilerek, ilk defa kayıt altına alınmıştır (Bean 1953: 10 vdd; Bean 1954: 85 vdd). Zor şartlar altında Bean'nin özellikle Gümrük Nizamnamesi üzerine yaptığı çalışmalar önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Bean Kaunos Liman Agorası'nın kuzeydoğu köşesinde çalılıkların arasına dağılmış olarak tespit edilen bloklar üzerindeki yazıtlardan burada bir Gümrük binasının olabileceğini düşünmüştür. Bean tarafından yapılan bu çalışmalarla, Kaunos'un tarihi süreci ve topoğrafik yapısı, birçok fotoğraf ve çizimlerle ilk kez bilimsel kriterlerde tanıtılmıştır (Bean 1971; Bean 1980: 175 vdd).

Bean'den sonra ise İsveçli Paavo Roos 60'lı yıllarda Kaunos kaya mezarları ve kıyı hinterlandı üzerine sistematik çalışmalarda bulunmuştur (Roos 1968: 149 vdd; Roos 1969: 59 vdd; Roos 1971: 25 vdd; Roos – Herrmann 1971: 31 vdd; Roos 1972; Roos 1974a; Roos 1974b: 3 vdd; Roos 1978: 427 vdd; Roos 1985; Roos 1989: 63 vdd; Roos 2000: 249 vdd.). Roos bazen tek başına bazen de Peter Herrmann ile beraber, sadece kaya mezarları ve kent topografyası üzerine değil, Kaunos ve çevresinde yeni alanlar ve yazıtlar üzerine de çalışmalarda bulunmuştur. Roos, Herrmann ile birlikte yapmış oldukları çalışmalarda on dokuz yeni yazıt daha tespit etmişlerdir. Ayrıca eski yazıtlardan ikisinde de düzeltmeler yapmışlardır (Yazıtlarla ilgili olarak bkz. Marek 2006: Nr. K 10, 29, 30, 42, 58, 75, 85, 138, 145, 162, 163, 167, 170, 172, 173, 174, 177, 178, 179, 185 ve 186).

Louis Robert tarafında 1937 yılında başlayan *Etudes anatoliennes* çalışmaları kapsamında eski seyyahların yayınlarında geçmeyen Kaunos ve çevresinin tarihsel süreci ve topoğrafik yapısı ile ilgili problemler tekrar ele alınmıştır. Robert'in yapmış olduğu bu çalışmalarda, bir kez daha önce yapılan Kaunos'un topografyası ve kent üzerine yapılan çalışmalar incelenerek 1984 yılında yayınlanmıştır (Robert 1984: 499 vdd.). Robert'in yapmış olduğu *Etudes anatoliennes* çalışmaları daha sonra bir araya toplanmıştır (Bu yayında Kaunosla ilgili yapılan çalışmalar için bkz. Robert 1987: 487 vdd).

1986 yılı sonbaharında K. Hattersley-Smith ve V. Ruggieri Karia ve Lykia kıyıları boyunca, Bizans yerleşimlerindeki kalıntıları çalışmak amacıyla bir survey düzenlemişlerdir. Hattersley-Smith ve Ruggieri yapmış oldukları bu çalışmalarda daha önce birçok defa Hoskyn, Duchesne- Collignon, von Holbach ve Roos gibi araştırmacıların da üzerinde defalarca durduğu Baba Adası ve karşısındaki ana karadaki kalıntıları tekrar ele almışlardır (Hattersley-Smith ve Ruggieri, Baba Adası'nın karşısındaki kalıntıları, Portolane, Laguia, Aguia ya da Guia olarak adlandırılan bir liman olduğunu önermektedirler (Hattersley-Smith-Ruggieri 1990: 135 vdd.).

1990'lı yıllarda Hansgerd Hellenkemper, Friedrich Hild, Hans Lohmann ve Werner Tietz yapmış oldukları surveylerle, Lykia- Karia sınırının, kesinlikle Indos (Dalaman Çayı) olduğunu ortaya koymuşlardır (Lohmann 1999: 43 vdd; Lohmann 2001: 217 vdd; Tietz 2003; Hellenkemper-Hild 2004). Özellikle Tietz'in yapmış olduğu çalışmalar Kaunos ve çevresinin tarihsel süreci, topografik yapısı, tarihi coğrafyası ve jeolojisi için önemli bir kaynaktır (Tietz 2003).

Kaunos üzerine ilk araştırmaları başlatan ve sürdüren yerli araştırmacı Ankara Üniversitesi DTCF Arkeoloji Bölümü'nden Prof. Dr. Baki Öğün'dür. Kaunos'daki ilk kazı çalışmaları da 1966 yılında Öğün tarafından başlatılmıştır (Öğün, Kaunos'ta kazılara başlamasını ve ilk izlenimlerini şöyle anlatmaktadır:

1965 yılında klasik bir kentin kazısını üzerime almam gerektiğinde Adana'dan yola koyuldum ve kazı alanı aramaya başladım. Adaylarımın çoğu, bildiğim Küçük Asya liman kentleri olan; Limyra, Myra ve Kaunos'tu. Çünkü Olympos, Patara, Tlos ve diğer kentlerde kazı yapmak çok zordu...

Geziyi, daha önce Urartu'da beraber çalıştığım ve ne yazıkki 2 yıl önce kaybettiğim arkadaşım Emin Bilgiç ile yaptım. Yolda Ksanthos'u ve tabii ki arkadaşımız Henri Metzger ve Christian Le Roy'u da ziyaret ettik.

Ertesi gün Kalbis yani bugünkü Dalyan Kanalı'nda güzel bir tekne gezisinden sonra Kaunos'a geldik. İlk bakışta aşkı. Kalıntıları görünce çocuklar gibi sevindim. Burası çok güzeldi ve bazı bakımlardan diğer kentlerden daha da güzeldi (Öğün 1998: 175 vdd.).

Öğün, Kaunos kazılarına 2001 yılı Aralık ayındaki vefatına kadar kesintisiz 35 yıl kazı başkanı olarak devam etmiştir. Prof. Dr. Cengiz Işık hocası Öğün ile birlikte yıllarca Kaunos'ta beraber çalıştıktan sonra Öğün'ün vefatından sonra kazı başkanlığını devralarak Kaunos kazılarını 2020 yılına kadar devam ettirmiştir. 2021 yılı itibariyle Işık'ın öğrencisi Doç. Dr. Ufuk Çörtük tarafından Kaunos kazı çalışmaları sürdürülmektedir. Birçok araştırmacının

katıldığı kazı ekibi bugün uluslararası bir atölye gibi çalışmalarını sürdürmektedir. Kaunos kazılarının başlangıcından itibaren epigrafik malzeme Peter Herrmann tarafından ve Herrmann'ın öğrencileri Rainer Bernhardt ve Norbert Ehrhardt ve de Paavo Roos tarafından çalışılmıştır. Bu epigraflar, Bean tarafından tespit edilen yazıtların tekrar düzenlenmelerini ve yeni yazıtların yayınlanmasını sağlamışlardır. L. Robert'in ölümünden sonra Sardes ve Milet yazıtlarını üslenerek Kaunos kazılarından ayrılan Herrmann'dan sonra, Kaunos'daki epigrafik malzemenin sorumluluğu Chr. Marek'e verilmiştir. Marek Kaunos'ta çalışmalara ilk defa 1991 yılında Herrmann tarafından hazırlanmakta olan Kaunos yazıtlarının corpus çalışmalarında başlamıştır (Marek 2006: 5). Zürih Üniversitesi Profesörlerinden olan Marek 1991'den itibaren Kaunos kazılarının bir ekip üyesi ve epigrafik malzemenin sorumluluğunu sürdürmektedir. 2006 yılında yayınlanan "Die Inschriften von Kaunos" kitabı, bu tarihe kadar Kaunos'ta bulunan epigrafik malzemenin bilim dünyasına tanıtılmasında önemli bir kaynaktır (Marek 2006).

1988 yılında Almanya'nın Kiel Üniversitesi'nden Prof. Dr. Bernhard Schmaltz kazı ekibine katılmıştır ve Schmaltz kendi ekibi ile birlikte ilk defa Kaunos'un eksiksiz bir kent planını yapmıştır. Schmaltz tarafından kent surları üzerine yaptığı sistematik araştırmalar, Palaestra terasında ve kentin değişik noktalarında gerçekleştirdiği kazı projeleri 1991 yılından 2006 yılına kadar devam etmiştir (Schmaltz 1991: 121 vdd; Schmaltz 1994: 185 vdd; Schmaltz 1996, 299 vdd; Schmaltz 1997, 1 vdd; Schmaltz 1998, 203 vdd; Schmaltz 2000a, 279 vdd; Schmaltz 2000b, 17 vdd; Schmaltz 2003a, 37 vdd; Schmaltz 2003b, 1 vdd). Ayrıca Schmaltz'ın öncülüğünde Dalyan ve Dalaman deltasında jeodezik araştırmalar da yapılmıştır (Riedel 1994, 234 vdd; Riedel 1995, 83 vdd; Riedel 1996). Muğla Üniversitesi'nden Prof. Dr. Adnan Diler 1980'li yıllardan itibaren Kaunos kazılarına düzenli olarak katılmakta ve Muğla Üniversitesi bünyesinde kurulan ve aynı zamanda başkanlığını da yaptığı "Karia Araştırma ve Uygulama Merkezi"nin bir istasyonu olarak Kaunos'ta çalışmalara devam etmektedir (Diler 1990; Diler 1995: 9 vdd; Diler 2000: 51 vdd; Diler 2001: 59 vdd; Diler 2002: 63 vdd; Diler 2007: 75 vdd).

Birçok üniversiteden araştırmacının dönem dönem katılarak kentin farklı noktalarında yapılan kazı çalışmaları ve araştırmalar hala daha devam etmektedir.

Kaunos Tarihi

Kaunos'ta en erken yerleşim izleri M.Ö. 7. yüzyıldan eskiye gitmemektedir (Schmaltz 1991: 121 vdd). M.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen bir Proto-Korinth pyksis parçası kentin tarihini bu yüzyıla indirmektedir (Özer 1996: 78). Fakat bu yüzyıla ait mimari bir oluşum henüz bulunamamıştır. Ama bu demek olmuyor ki Kaunos'un dip tarihi daha erkene gitmiyor. Yeni yapılacak kazılar ve elde edilecek verilerin kentin dip tarihine ışık tutacağına inancımız büyüktür. Çünkü kentin Karca dilindeki karşılığı olan Kbid, Anadolu Luvi/Hitit kültür bileşiminin klasik döneme kadar uzanan bir yansımasıdır (Öğün vd. 2022, 28,29). Kaunos kazıları başlamadan önce yüzeyde bulunan ve M.Ö. 550-530'a tarihlenen bir Arkaik Kuros (Cürman 1975: 13-16) ve M.Ö. 6. yüzyıla tarihlenen gümüş sikkeler (Arkaik gümüş sikkeler için bkz. Head 1897: XLIV), Kaunos'un Pers hâkimiyeti öncesindeki var oluşunun, zenginliğinin ve öneminin belgeleridir. M.Ö. 546 yılında Sardes'in Persliler tarafından işgal edilmesinden sonra Persli komutan Harpagos'un Karia'lılar, Kaunos'lular ve Lykia'lılar üzerine yürüdüğünü ve Anadolu'nun güneybatısının bu dönemde Pers hakimiyetine dahil edildiğini görmekteyiz (Hdt. I: 171-173; Diod. IX 35; Ksen. *Kyrop.* VII 4: 1-7; Ksen. *Kyrop.* VIII 6, 7). Perslerin Hellen topraklarını işgalindeki başarısızlığı sonucunda Anadolu'daki politik açıdan genel durum değişir, Atina'nın nüfuzu artar ve yönetime sahip olur (Hdt. VIII: 78,3). Tahminen Eurymedon Deniz Savaşı'ndan sonra Kaunos ve sınır komşuları Karpasyanda, Pasanda ve Telandros Attika Deniz Birliği'ne katılırlar ve yaklaşık 30 yıl boyunca vergi listelerinde görülürler (Kaunos ve komşularının Atina vergi listelerindeki dönemsel katılımlarıyla ilgili olarak bkz. Marek 2006: 44-48). Atina'nın Kaunos üzerindeki kontrolünün kaybolduğu dönem, Perikles'in M.Ö. 440/439 yılında Fenike donanmasına katıldıktan sonra Samos'tan Kaunos'a geldiği sıralardır (Thuk. I 116: 3). M.Ö. 412/11 yıllarında

Kaunos'un Lakedaimonialılar tarafında olduğuna dair kanıtlar bulunmakla birlikte, burada bir Pers garnizonunun konakladığını, ayrıca Satrap Tissaphernes ve Sparta donanmasının komutanı Astyokhos'un Kaunos'a geldiklerini Thukydidest'inden öğrenmekteyiz (Thuk. VIII 39: 4; Thuk. VIII 42; Thuk. VIII: 57, 1). Diğer taraftan M.Ö. 411 yılında Alkibiades'in de Kaunos'a gelip gelmediği açık değildir (Thuk. VIII: 88; Thuk. VIII: 108, 1). M.Ö. 401 yılında Kaunos'luların Artakserkses'in ordusunda önemsiz kademelerde hizmet ettiklerini ve bu hizmetleri karşılığında ödüllendirildiklerini Plutarkhos'tan öğrenmekteyiz (Plut. *Nik.* 29; Plut. *Art.* 11, 9; Plut. *Art.* 12, 4-6; Plut. *Art.* 14, 2 ve 6-9).

Kaunos M.Ö. 4. yüzyılın başlarında Pers hegemonyası altında olmalarına karşın yer yer Sparta saldırılarına maruz kalmıştır. Bu dönemde Persler'in Doğu Akdeniz'deki donanmasının komutanlığını Atinalı Konon yapmaktadır ve özellikle Rhodos ile Kaunos arasındaki seferlerde önemli görevleri üstlendiğini görmekteyiz. Bu dönemde Spartalılar'ın bu bölgeden uzaklaştırılmasından sonra, lalyos kralı Damagetos'un oğlu Diagoras'ın Rhodos'ta hâkimiyet kurduğunu görmekteyiz (Wiemer 2002: 54, 55). M.Ö. 396 yılında Lakedaimonia'lı amiral Pharakos Konon'u engelleyerek Kaunos'u kuşatır. Ancak Artaphernes ve Pharnabazos'un Kaunos'a yaklaştığını fark ederek kuşatmadan vazgeçer. M.Ö. 395 yılının sonbaharında ücretlerinde hile yapıldığını düşünen Kıbrıslı paralı askerlerin Kaunos'ta Atina'ya karşı ayaklanmaları üzerine Konon, Pers güçlerinin yardımı ile isyanı bastırır ve isyancıları kendi kışlalarında infaz ettirir (Diod. XIV 79-81; Paus. VI 7, 6; Nep. Con). Bu olaydan birkaç ay sonra -muhtemelen M.Ö. 394 yılının başları- Atinalılar Konon yönetiminde bir ordu ile Knidos'ta Lakedaimonialıları ünlü deniz savaşında mağlup ederler (Barbieri 1955: 144-160; Bruce 1962: 13-17; Seager 1967: 95-115; Hamilton 1979: 87-90; Westlake 1983: 333-344; Funke 1983: 149-189; Berthold 1984: 24-25; March 1997: 257-269; Marek 2006: 263. Konon'un Knidos kuşatması ile ilgili olarak Erythrai'de bulunan bir dekret bu konuda önemli bir kaynaktır (Engelmann-Merkelbach 1972-1973, 51, 52 Nr. 6.). M.Ö. 394 yılındaki Knidos kuşatmasından sonra Yunan dünyasında ünlenen Konon birçok kentte sayısız heykelle onurlandırılmıştı (Diod. XIV 84, 3; Paus. VI 3, 16; Marek 2006: 263 dn. 505. Ayrıca Konon'un bu dikelen heykelleri için bkz. Löhr 2000: 74-77, 80-81, 87).

M.Ö. 387 yılındaki Kral Barışı'ndan sonra Kaunos Pers kralının satrapı olarak adlandırılan, Güneybatı Anadolu'nun büyük bir kısmına hükmeden, yerli hanedanlık mensubu bir aile olan Hekatomnidler tarafından yönetilmiştir (Hornblower 1982). Bu ailenin en önde gelen kişisi olan Maussollos M.Ö. 377 yılından M.Ö. 353/2 yılına kadar Kaunos'a hâkim olmuştur. Hekatomnidler'in Kaunos'a hâkim olduğu dönem içerisinde, özellikle Maussollos'a karşı çıkanların ve O'na karşı isyan başlatanların kötü bir şekilde cezalandırıldıklarını İasos ve Mylasa'da bulunan yazıtlardan öğrenmekteyiz (Blümel 1987: 3, Nr. 1; Blümel 1992: 10, 11). Maussollos'un ölümünden sonra kardeşleri saltanatı devam ettirmişlerdir. Özellikle Maussollos'tan sonra yerine geçen kardeşi Piksodaros (M.Ö. 341\0' dan sonra) dördüncü satrap olarak hüküm sürmüştür. Letoon'da tespit edilen yazıtlardan Piksodaros tarafından Kaunos'u da içine alan yönetimle ilgili yeni önlemleri ve düzenlemeleri öğrenmekteyiz. M.Ö. 337 yılında yazılmış olan Letoon trilingualinden Ksanthos ve çevre halkının aldığı kararların yanında burada Basileus Kaunios için bir sunağın inşa edilmesini emredildiği ifade edilmektedir (Laroche 1974: 115 vdd; Metzger -Laroche 1974: 82 vdd; Dupont-Sommer 1974: 132 vdd; Metzger -Laroche -Dupont-Sommer- Mayrhofer 1976: 31-48, Pl. XII-XIX; SEG XXVII 942; Marek 2006: 50, 94 ve testimonia 114).

Kaunos Hekatomnidler döneminde en parlak çağını yaşamıştır. Bu dönemde Kaunos, bölge yerleşimleri içinde burada yaşayan Karlar ve Hellenler için şehir özelliği taşıyan politik ve dini bir merkez konumundadır (Marek 2006: 95). Özellikle M.Ö. 4. yüzyıldaki mimari kalıntılara baktığımızda şehir surundaki yeni yapılanmalar (Schmaltz 1994: 185-208), kuzey nekropolündeki kaya mezarları (Roos 1972; Roos 1974a; Roos 1978: 427 vdd.; Roos 1985; Roos 1989: 63 vdd.; Roos 2000: 249 vdd.; Diler 2002: 63 vdd), Apollon Kutsal Alanı'nın kuzey kenarını sınırlayan Andronlar, kentin gelişim seviyesini iyi bir şekilde göstermektedir (Öğün vd. 2002: 103-106). M.Ö. 4. yüzyılda Karia Bölgesi'nde yaşanan

değişimlerle ilgili olarak komşu bölge olan Lykia Bölgesi'ne göre daha az bilgiye sahibiz (Kolb– Thomsen 2004: 1 vdd; Schuler 2004: 87 vdd; Hailer– Şanlı 2004: 211 vdd; Marksteiner 2004: 271 vdd). Fakat son yıllarda Kaunos Khorası üzerine yapılan çalışmalarda önemli bilgilere ulaşılmıştır. Elde edilen bu verileri değerlendirdiğimizde Karia Bölgesi'nde politik açıdan farklılaşan bir yerleşik yapının, yani polis yerleşimlerinin ortaya çıktığını görmekteyiz. Diğer taraftan Kaunos'un M.Ö. 4. yüzyılda politik ve dinsel açıdan söz sahibi önemli kentlerden olduğunu, bölgenin yönetsel yapısı içinde oldukça baskın bir rol üstlendiğini Mylasa yakınlarındaki Sekköy'de bulunan iki yazıt açık bir şekilde göstermektedir (Blümel 1990: 29 vdd.; Debord-Varinlioğlu 2001: 216-222 Nr. 90, 91). Bu yazıtlarda, bölgenin politik düzeni ile ilişkili oluşturulmuş temsil heyetinin içinde Kaunoslu ve Pladasalı dört elçi ve bir habercinin isimlerinin geçmesi, Kaunos'un yönetsel gücünü gösteren önemli desteklerdendir.

Büyük İskender'in Asia'yı istilasıyla Perslerin bölgedeki egemenliği sona ermiştir. Karia'da Makedonyalılar'ın gelmesinden önce Maussollos'un kız kardeşi Ada ile Kaunos'u elinde tutan Orontobates arasında bir hakimiyet mücadelesinin olduğu görülmektedir. Bu hakimiyet mücadelesi içerisinde, Piksodaros'un M.Ö. 336/5 yılındaki ölümünden sonra (Ruzicka 1992: 134) Piksodaros'un Kappadokyalı bir kadın olan Aphenis'den doğan kızı Ada'nın (Strab. XIV 2. 17) Persli Orontobates (Zahle 1994: 85) ile evlenerek, beraber satraplık yönetimini paylaştıkları bilinmektedir (McNicoll 1997: 16; Ruzicka 1992: 135). Fakat M.Ö. 334'de Halikarnasos'un düşmesinden sonra Büyük İskender'in Piksodaros'un kız kardeşi Ada'yı tekrar Karia Bölgesi'nin yönetiminin başına getirdiği görülür (Strab. XIV. 2. 17; Hornblower 1982: 298 vdd). Büyük İskender'in Ada'yı satrap olarak atamasından yaklaşık bir yıl sonra, generallerinden Ptolemaios ve Asandros, Orontobates'i yenerek, Kaunos ile birlikte, kıyıdaki ve adalardaki kentlerden uzaklaştırmıştır (Öğün vd. 2002: 17; Marek 2006: 95).

Büyük İskender'in M.Ö. 10 Temmuz 323 yılında ölümüyle birlikte politik bir yenilenme ve siyasi alanda bir değişiklik baş göstermiştir. Atina ve diğer kentlerin Makedon hegemonyasından ayrılma mücadelesi içerisinde (sonbahar 323), Rhodos'un Makedon güçlerinin işgaline son vermesi sürecinden Kaunos'lular da yararlanmış olmalıdır (Diod. XVII 8). Çünkü Nikokles ve Lysikles adında Atinalı iki subayın Lami Savaşı'nda (M.Ö. 323/322) askeri bir görevle Kaunos'a geldiklerinin bilinmesi Makedon hegemonyasından kurtulma süreciyle ilişkili olmalıdır (Marek 2006: 96). Apollon Kutsal Alanı'nda bulunan bilingual stelde iki Atinalı'nın şereflendirilmesi de bu durumu doğrulamaktadır (Öğün vd. 2002: 18; Marek 2006 119: 120 Nr. K1). Büyük İskender'in ölümünden sonra fethedilen topraklar komutanları (Diadokhos) arasındaki paylaşımında Karia Bölgesi'nin Asandros'a verildiği bilinmektedir (Diod. IX 75: 3-5). Asandros'un M.Ö. 323 ile 318 yılları arasında bölgeye hükmettiği dönemde, Kaunos'un Asandros'un kontrolünden kurtulup, Rhodoslularla birlikte hareket ettiğini söyleyebiliriz (Diod. XIX 75: 1). Atina'nın Amorgos yakınlarında olan deniz savaşını kaybettikten bir yıl sonra M.Ö. 321/ 320 yılında Attalos'un generali Perdikkas'ın Knidos, Kaunos ve Rhodoslular'a saldırması ve bu saldırının Rhodoslu Damaratos tarafından püskürtülmesi, M.Ö. 321/ 320 yıllarında Kaunos'un Rhodos ile bir ittifak içinde olduğunu açıkça göstermektedir (Marek 2006: 96). Kaunos'un Diadokhlar'ın kontrolünden kurtulması çok uzun sürmemiştir. M.Ö. 314/313'te Antigonos Monophthalmos'un Kaunos'a saldırarak, şehri işgal ettiğini ve Karia Bölgesi'nde hüküm sürdüğünü Diodoros'tan öğrenmekteyiz (Diod. XIX 75: 4-6. Ayrıca bkz. Buraselis 1982: 21, 22; Wörre 1977: 49 dn. 34). Fakat Antigonos Monophthalmos'un Kaunos'taki hakimiyetini koruması oldukça zor olmuştur (Descat 1998: 167 vdd). M.Ö. 309/8 yılında Phaselis, Ksanthos ve Kaunos'un Sidonlu Philokles'in öncülüğünde bir birlik tarafından I. Ptolemaios Soter'in seferleri sırasında kontrol altına alındığını Polyenus'tan öğrenmekteyiz (Polya. III: 16 ve ayrıca konu ile ilgili olarak bkz. Diod. XX 27: 2; I). M.Ö. 309/8 yılında başlayan Ptolemaios yönetiminden kısa bir süre sonra kentte yenilenmiş bir iktidar değişikliğinin olduğunu kentte tespit edilen bazı arkeolojik materyaller desteklemektedir. Özellikle M.Ö. 302 yılında Antigonos Monophthalmos ve Demetrios Poliorketes'in eş zamanlı olarak bir

dönem yönetimde bulunduğu dönemde Kaunos'u da kontrol altına aldıklarını görmekteyiz (Plut. *Demetr.* 25: 3). Diğer taraftan Demetrios Poliorketes M.Ö. 302 yılında Yunanistana'a ikinci defa geri dönerek Korinth İsthmia'da Hellen birliğini yeniden kurmuştur ve II. Philipp de bu birliği Korinth'de yöneten ilk kraldır (Plut. *Demetr.* 25; Diod. XX 100: 5-7 ve XX 102-103; Robert 1946: 27-28; Ferguson 1948: 117, 122, 125; Schmitt 1969: 63-80 Nr. 446, özellikle bkz. 76). Dolayısıyla Kaunos'un M.Ö. 301 yılında olan İpsos Savaşı'ndan kısa bir süre önce Antigonoslar'la ilişkilerini geliştirdiğini görmekteyiz. Diğer taraftan Kaunos'ta bulunan M.Ö. 306 ile M.Ö. 239 yılları arasına tarihlenen bir dekrette Kral Antigonos'un 15. yılında olduğu ifadesi, Kaunos'un Antigonoslarla ilişkilerinin uzun bir süre devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir (Marek 2006, 133,134).

M.Ö. 288/7 yılında Kaunoslu iki kişinin Ptolemaioslar'ın görevlileri olarak Lykia'da bulunmaları Antigonoslar yönetiminin M.Ö. 288/7 yılında baskın olmadığını göstermesi bakımından önemlidir (Wörrle 1977: 43-46; Ma 1999: 37 dn. 47). Limyra'da bulunan bir yazıt bu düşüncenin desteklenmesinde önemli bir ipucudur (SEG 27: 929). Fakat burada Kaunos'un Ptolemaioslar'a bağlılığı ile ilgili bir şey geçmemektedir. Bagnall tarafından Kaunos'un Ptolemaioslar tarafından, M.Ö. 309/8 yılında zaptından (Diod. XX 27: 2), M.Ö. 197 yılında III. Antiokhos'a karşı Rhodoslular tarafından savunulmasına (Liv. 33. 20: 10-13; Fräser-Bean 1954: 105- 107) kadar Ptolemaioslar egemenliği altında kaldığı söylenmektedir (Bagnall 1976: 98, 99). Özellikle M.Ö 270-60'lı yıllarda Kaunos'un Ptolemaioslar ile yakın ilişki içinde olduğunu gösteren önemli arkeolojik veriler mevcuttur. Kaunos tiyatrosunda bulunan ve M.Ö. 270 yılından sonraya tarihlenen bir altar üzerindeki yazıtta Arsinoe Philadelphos ifadesinin geçmesi (Marek 2006: 246, 247 Nr. 54) ile İskenderiye'de görevli bir arşiv görevlisi olan Kaunoslu Zenon vasıtasıyla, M.Ö. 3. yüzyılın ortalarına tarihlenen çok sayıda papirüste Lagidler'in sarayı ile Kaunos arasındaki yakın ilişkiler konusunda geniş bilgilerin bulunması, Kaunos-Ptolemaios ilişkilerinin önemli belgeleridir (Marek 2006: 53-61 Testimonia 120-136). Fakat bu dönem içinde yine de tam anlamıyla açıklığa kavuşmamış noktalar bulunmaktadır. Kaunos yönetsel olarak özellikle M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısı içinde Antigonoslar ile Ptolemaioslar arasında gidip gelmiş gözüküyor. Plutarkhos'tan, Demetrios Poliorketes'in M.Ö. 285 yılında Kaunos'ta bir askeri bir üs kurarak, buradan donanması ile Kuzey Suriye'deki Amanos Sıradağları'ndan Seleukoslar'a saldırıya geçeceğini öğrenmekteyiz (Plut. *Demetr.* 49: 5; Wörrle 1977: 53, 54; Buraselis 1982: 31). Dolayısıyla Kaunos limanı üzerinden Demetrios'un bir denetleme noktası oluşturması, Kaunoslular'ın Demetrios'a olan bağlılıklarını açık bir şekilde göstermektedir.

M.Ö. 3. yüzyılın sonlarına doğru Ptolemaioslar'ın iktidarının Küçük Asia'nın güney kıyılarında ve Ege'de daha da zayıfladığını görmekteyiz. M.Ö. 2. yüzyılın başlarında (M.Ö. 197) Seleukoslar'dan III. Antiokhos, Küçük Asia'nın batı ve güney kıyılarındaki Ptolemaioslar'ın kontrolündeki Limyra, Patara, Ksanthos ve Ephesos'unda bulunduğu birçok kenti zapt etmiştir (Marek 2006: 98). O dönemde Myndos ve Halikarnassos gibi Kaunos'un Rhodoslular tarafından korunmakta olduğu söylenmektedir (Öğün vd. 2002: 22). Fakat Livius bu dönemle ilgili olarak ve Kaunos'un durumu ile ilgili önemli veriler sunmaktadır. Eğer bu kentler özgürlüklerine sahiplerse ve Ptolemaioslar'ın bir müttefiki iseler Rhodos hakimiyetinde olmamaları gerekmektedir. Bu sadece M.Ö. 197'deki III. Antiokhos'un hakimiyet mücadelesi içinde, Rhodos'un Kaunos limanını kaybetmemek için vermiş olduğu politik girişimler olabilir (Liv. 33.20: 10-12; Jacoby 1923-1999: 260 F 46). Fakat daha sonra Kaunos'un, Rhodos tarafından V. Ptolemaios'un (M.Ö. 210-180) generallerinden 200 talente satın alındığını görmekteyiz (Polyb. XXX 31: 6, 7). Bu satın alınma da muhtemelen M.Ö. 197 yılından sonra olmalıdır (Liv. 33.20: 10-12; Marek 2006: 22, Testimonia 45). Bu satın alınma ile ilgili bazı görüşler bulunmaktadır. Kaunos'un Rhodos tarafından satın alındığı mı? Yoksa Roma'nın Rhodos'a ödül olarak Karia ve Lykia'nın verildiği mi? Appianus Kaunoslular'ın Antiokhos Savaşı'ndan hemen sonra Rhodoslular'ın idaresine girmiş olduğunu bildirmektedir (App. *Mith.* 23 (89)). M.Ö. 188 yılında imzalanan Apameia Barış'ından önce Antiokhos'a bağlı Batı Anadolu topraklarının paylaşılması sırasında hemen hemen iç Karia'nın tamamını kapsayacak şekilde, kuzeyde Maiandros'a doğuda ise

Babadağ, Honaz Dağ, Bozdağ ve Dalaman Çayı'na (İndus) kadar olan alan Rhodos'un yönetimi altına verilmiştir (Polyb. XXI 46. 8; ayrıca Apameia Barışı'nda yapılan düzenlemeler için bkz. Polyb. XXI 24. 6-15; Polyb. XXI 46. 2-12; Liv. 37, 55. 5-7; Liv. 38, 39. 7, 8). Rhodos hakimiyeti Karia Bölgesi dışında Anadolu'nun güneybatı köşesindeki Lykia sahilini de kapsamaktaydı (Magie 1950: 109). Kaunos üzerine yapılan bu alışveriş Magnesia Meydan Savaşı'ndan sonra (M.Ö. 190/189), M.Ö. 188 yılında imzalanan Apameia Barışı'ndan önce yapılmış olmalıdır (Marek 2006: 98 dn. 166). Kaunos yaklaşık 20 yıl Rhodos hakimiyetinde kalmıştır. Önce Rhodos egemenliği altında olmaktan rahatsız olan Lykialılar M.Ö. 177 yılında ayaklanarak bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır (Polyb. XXV 4. 1-10; Polyb. XXV 5. 1-5; Polyb. XXV 6. 1; Liv. 41 6. 8-12). Yaklaşık bundan on yıl sonra da M.Ö. 167 de Kaunos ayaklanmıştır (Polyb. XXX 5. 11 ve 13-15; Liv. 45, 25. 11-13). Bu ayaklanmada Kaunoslular Kibyra'dan destek almış olsalar da Rhodoslu komutan Lykon'a mağlup olmuşlardır (Öğün vd. 2002: 22). Kaunos'un ayaklandığı M.Ö. 167 yılında Roma Senatosu, M.Ö. 188 yılında Rhodos'a vermiş olduğu Karia ve Lykia topraklarını geri alarak, bu iki bölgeyi özgür ve bağımsız ilan etmiştir ve bu hareketle her iki bölge Roma koruması altına alınmıştır (Polyb. XXX 5. 12; Liv. 44 15. 1; App. Syr. 44; App. Mith. 62). Bu dönem içerisinde Rhodos, Roma'nın yardımı olmaksızın ele geçirdiği Kaunos'u da senatonun ikinci bir kararı ile boşaltmak zorunda kalmıştır (Polyb. XXX 21. 1-5; App. Mith. 23). Roma senatosunun vermiş olduğu bu kararla Kaunoslular'ın idaresine giren Kalynda ayaklanarak Rhodos'un korumasına sığınmıştır (Öğün vd. 2002: 22). Kalynda'nın bu isteğini Roma senatosu M.Ö. 163 yılında onaylayarak, kentin idaresini Kaunos'tan alarak Rhodos'a vermiştir (Polyb. XXXI 4: 1-5). Kaunos Kalynda'nın talihsiz kaybına rağmen sınırlarını daraltmadan yetmiş yıldan fazla geniş arazilere sahip olduğu, bağımsız bir kent olarak, tarihinin en parlak dönemini yaşamıştır.

M.Ö. 129 yılının başlarında yapılan düzenlemeye göre Menderes'in (Maiandros) güneyinde kalan tüm Karia Bölgesi Roma'nın Asia Eyaleti idaresine bağlanırken, Kaunos'un bu eyalet içine katılmadığı görülmektedir (Marek 1988: 285 vdd.).

M.Ö. 2. yüzyılın sonları ve M.Ö. 1. yüzyılın başlarında birçok Romalı tüccarın Kaunos'ta bulunduğunu görmekteyiz. Kaunos'un Doğu Akdeniz'in en işlek ticaret rotası üzerinde olması ve ayrıca kentin iç bölgelere giden, özellikle batı Lykia'ya, Fethiye Körfezi'nin aşağısına doğru, Dalaman Çayı (İndos) vadisinden, Kibyrtis ve yukarı Ksanthos vadisine dek uzanan yollar üzerinde olması Romalı tüccarların kentteki yoğunluğunu açıklayan kriterlerdendir (Bresson 2002: 156-158).

M.Ö. 89 yılında olan kargaşalar Kaunos'un, Roma ile olan ilişkilerini zedelemiştir. Çünkü Pontos Kralı Mithridates'in bütün Asia'yı zapt etme girişiminde, Kaunoslular, Roma'nın sıkı bir müttefiki olan Rhodos'a karşı, Mithridates ile iş birliği yapıp kentteki Romalıları korkunç bir şekilde öldürürler (M.Ö. 88) (App. Mith. 23 (89)). Kaunoslular'ın kentteki Romalıları öldürmesi, diğer Asia kentlerinde olduğu gibi tüccarlara (*Negotiatores*) karşı başlayan bir nefretten kaynaklanmış olduğu söylenmekle (Marek 2006: 99) birlikte Rhodos'u sevmeyen bir kısım Kaunoslu'nun bu olaylarda halkı kışkırtıcı bir pozisyonda bulunmuş olduğu da dikkate alınmalıdır. Kentteki Romalıların öldürülmesi Kaunos için büyük bir yanlış adımdı. Bu olayların hemen sonrasındaki Dardanos anlaşmasına göre Sulla, cezalandırmak için Kaunos'u tekrar Rhodos'un hakimiyetine vermiştir (Cic. Q. fr. I 1: 33). Sulla'nın M.Ö. 83 yılında Roma'ya geri dönmesinden sonra yüksek rütbeli bir Romalı olan Lucius Licinius Murena Kaunos'un Rhodos hakimiyetinden kurtulmasını sağlamıştır. M.Ö. 84-81 yıllarında Sulla tarafından Asia Eyaleti'nin başına getirilen Lucius Licinius Murena M.Ö. 83 yılında Kappodokia ve Pontos bölgesine girerek Komana kentini yağmalamıştır (Cic. Phil. II: 33, 34). M.Ö. 83 yılındaki bu seferleri sayesinde [*αυτοκρατορα*] imparator ünvanını almıştır (Bernhardt 1972: 124). M.Ö. 82 yılında Murena Mithridates tarafından yenilince Sulla tarafından M.Ö. 81 yılında Roma'ya geri çağırılmıştır (Cic. Mur. 12; App. Mith. 64-66). Murena'nın sayesinde özgürlüğüne kavuşan Kaunos'u Rhodos geri vermek istemez ve bunun üzerine Roma'ya Kaunos aleyhine konuşması için bir elçi gönderirler (Öğün vd.

2002: 23). Bu durum üzerine Kaunos'ta senatoya bir elçi göndererek, vergilerini Rhodos'a değil de Roma'ya vermek istediklerini bildirirler (Marek 1988: 285 vdd). Roma senatosu Kaunos'u bir kez daha Rhodos hakimiyetine verse de kısa bir süre sonra Kaunos Roma'nın Asia Eyaleti'ne bağlı kentlerinden biri olmuştur. M.Ö. 67 yılı valisi Publius Cornelius P.f. Sulla'nın Kaunos'ta bir heykelle onurlandırılması ve Cicero'nun M.Ö. 51 ya da 50 yılı valisi Quintus Minucius Thermus'a yazmış olduğu mektuplar, Kaunos'un en azından M.Ö. 67 yılından sonra Roma'nın Asia Eyaleti'nin sorumluluğunda bir kent olduğunu göstermektedir (Cicero'nun Quintus Minucius Thermus'a yazmış olduğu mektuplarla ilgili olarak bkz. Cic. *Fam.* XIII 56, 3). Özellikle M.Ö. 1. yüzyılda Asia Eyaleti kentleri için Dalaman Çayı'na (İndos) kadar olan konumları, -bu noktadan itibaren Lykia birliğinin sınırları başladığı için- belirsiz durumdadır (Marek 2006: 100).

Batı ve güney Küçük Asia halklarının Aristonikos ayaklanması ve Mithridates Savaşları'ndan sonra M.Ö. 1. yüzyılda Roma'ya karşı daha dikkatli davrandıklarını görmekteyiz. Çünkü Romalı yöneticiler hakimiyeti altındaki yerleşimlerdeki yerel yönetimlere hiçbir taviz tanımadan, bu yerleri baskı altında tutuyorlardı. Dolayısıyla bu kentlerin üst sınıf Romalılar ile iyi ilişkiler kurması kendi yararları için önemli bir durumdu. Kaunos, M.Ö. 89'daki yaşamış olduğu olumsuzluklardan sonra, Agora'nın çevresine, Stoa'nın önüne ve Apollon Kutsal Alanı'na, Romalılara sadakat ve teşekkürlerini simgeleyen anıtlar ve heykel kaideleri dikmiştir.

M.Ö. 46 yılında Caesar'ın Lykia birliği ile anlaşmasında, Asia Eyaleti'nin bir parçası olan Kaunos bu anlaşma içerisinde bulunmamaktadır. Çünkü Lykia birliğinin en batıdaki kenti Lissae olarak geçmekte Kaunos bu dönemde birlik içinde bulunmamaktadır (Mitchell 2005: 163 vdd). Özellikle M.Ö. 40'lı yılların sonunda Octavianus, Marcus Antonius ve Marcus Aemilius Lepidus tarafından oluşturulan 2. Triumvirlik dönemi içerisinde Marcus Antonius'un adamları Barbatius Pollio, Caninius Gallus ve Fonteius Capito'nun Kaunos'a gelerek burada kaldıkları ve Kaunos halkı tarafından genel şereflendirme düzeni ile onore edildikleri bilinmektedir (Öğün vd. 2002: 24). Barbatius Pollio, Caninius Gallus ve Fonteius Capito'nun Kaunos'a gelme nedenleri, Marcus Antonius tarafından M.Ö. 41 yılında düzenlenen vergi toplama görevi ile ilişkili olmalıdır (Plut. *Ant.* 24, 3-5; App. *BC*, V, 1-6; Magie 1950: 427, 428).

M.Ö. 46 yılında Caesar'ın Lykia birliği ile anlaşmasında, birliğin en batıdaki kenti Lissae olarak geçmekte ki Asia Eyaleti'nin bir parçası olan Kaunos bu dönemde birlik içinde bulunmamaktadır (Mitchell 2005: 163 vdd). Kaunos'ta özellikle M.Ö. 40'lı yıllar ile M.S. 1. yüzyılın ortaları arasındaki dönemle ilgili arkeolojik veriler oldukça zayıftır. Sadece M.S. 1. yüzyılda prokonsül ve procuratorların kentte onurlandırıldıklarını görmekteyiz (Tac. *Hist.* II 16; Zucca 1996: 129 vdd. Heykel kaidesindeki yazıttan Tiberius Cladius Clemens'in *praefectus fabrum*, *praefectus cohortis ter* (Pflaum 1960, 793-794 Nr. 310) ve *tribunus militum legionis* olarak görev yaptığını da öğrenmekteyiz (Pflaum 1960: 715-717 Nr. 268)).

M.S. 43 yılında Roma İmparatoru Claudius döneminde Lykia birliği şehirleri, Roma'nın Lykia Eyaleti'ne dönüştürülmüştür (Marek 2010: 413). Bu bağlamda Roma'nın Asia Eyaleti şehirlerinden olan Kaunos, İmparatorluk döneminde olasılıkla M.S. 1. yüzyılın sonlarına doğru Lykia Eyaleti'ne dahil edilmiş olmalıdır. Çünkü Lykia birliği Roma egemenliği altında da çalışmalarına devam ettiğinden Kaunos'un -Lykia birliği'nin bir üyesi olmalıdır ki-Roma'nın Lykia Eyaleti'ne dahil edilmiş olduğu ile ilgili bir görüşte bulunmaktadır (Marek 2011: 57, 58). Hatta Kaunos'un Bizans döneminde de bir Lykia kenti olduğunu Hierokles'ten öğrenmekteyiz (Hier. *Synek.* 682-685).

Kaunos'un, Roma'nın Lykia-Pamphylia Eyaleti'nin bir kenti olduğu tarih kesin olmamakla birlikte, tespit edilen arkeolojik veriler bu tarihi en azından M.S. 80'li yılların başına kadar indirmektedir. Kaunos'ta M.S. 1. yüzyılın sonlarında ve M.S. 2. yüzyılın başlarında Lykia-Pamphylia Eyaleti'nin birçok yöneticisinin onurlandırıldığını görmekteyiz. Kentte en erken onurlandırılan M.S. 74-76 yılları arasında Lykia-Pamphylia *legatus pro praetoresi* olan

Lucius Luscius Ocrea'nın (Rémy 1989: 288, 289 Nr. 234) oğlu Marcus Liscius'u görmekteyiz (Lucius Luscius Ocrea'nın Kaunos'ta altın bir çelenk ile onurlandırıldığını, bugün kazı evi taş eserler deposunda bulunan bir blok parçasından anlamaktayız. Yazıtı ile ilgili olarak bkz. Marek 2006: 308, 309 Nr. 129. Marcus Liscius için bkz. AE 1981: Nr. 829; Balland 1981: Nr. 49). Diğer taraftan Lykia-Pamphylia Eyaleti yönetici ve akrabalarından başka Romalı, statü sahibi birçok kişinin de M.S. 1. yüzyıl sonları ile M.S. 2. yüzyıl başlarında onurlandırıldığını görmekteyiz. Dolayısıyla M.S. 1. yüzyıldan itibaren Roma'nın hâkim olduğu bir yönetimi Kaunos'ta izlemekteyiz.

Kaunos'ta tespit edilen birçok yazıtlı anıt parçası kentin iç dinamiği hakkında ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Bu yazıtlı anıtlar genel Roma eyaletlerinin sosyal tarihinin yansıtılmasında kullanılan önemli olgulardan biridir. Özellikle kentin zengin vatandaşları Romalılaşma süreci içerisinde yönetsel görevlere ve yüksek rütbeli komutanlar olarak atanarak, hem Roma'nın hem de kendi kentlerinin çıkarlarının korunmasını sağlamışlardır.

Roma İmparatoru Hadrianus Dönemi'ne (M.S. 117-138) tarihlenen Çeşme Binası'nın batı ve kuzeye bakan anta cephesi üzerindeki gümrük nizamnamesi, yasal yönetmelikle ilgili önemli bir epigrafik belge olarak karşımıza çıkmaktadır (Işık 1994; Işık 1998: 192, 193).

Kaunos'ta Hadrianus Dönemi (M.S. 117-138) sonrasında onurlandırma anıtlarının inşa edilmemesi dikkat çekicidir. Özellikle geç antik dönemle ilgili olarak Kaunos'ta epigrafik belgeler oldukça az olmakla birlikte mimari yapılanmanın yoğun bir şekilde devam ettiğini görmekteyiz.

Kaunos'un Hıristiyanlık Çağı'nda da uzun ve önemli bir tarihi geçmişi vardır. Özellikle Hıristiyanlık dönemi içerisinde farklı dönemlerde inşa edilmiş üçü büyük, dört kilisenin bulunması, kentin bu dönemdeki önemini göstermesi açısından önemlidir (Zäh 2001a: 403 vdd; Zäh 2001b, 111 vdd). Geç Antik Dönem'den başlayarak Ortaçağ'ın içlerine kadar daima Doğu Roma ve Likya Kilise Eyaleti'ne bağlıydı. Erken Bizans döneminde Kaunos bir piskoposluk merkezi konumundaydı. Kaunos piskoposu Myra metropolitinin yönetimi altında 15. dereceden sınıflandırılmıştır (Zäh 2003: 20, 21). Kaunos'u bir Karia kenti olarak gören antik coğrafyacıların aksine, kilisenin ve siyasilerin yaptırdıkları istatistiklerde şehir, Orta çağın içlerine kadar Bizans ve Lykia Kilise Eyaleti'ne bağlıydı ki Epiphanius'tan ve Kalkedon konsül belgelerinden, Basileus ve Antipatros adında iki bişof ile temsil edildiğini öğrenmekteyiz (Epip. *Pan. Haer.* LXXIII 26: 3, 4; Hild 2000: 107 vdd; Hellenkemper-Hild 2004).

655 yılındaki Arap akınlarıyla birlikte şehir, önemini artık kaybetmeye başlar. Antik kenti bir Ortaçağ yerleşimi görünümüne getiren sur duvarları ve savunma binaları, bu dış tehditlere karşı konulmak için inşa edilmişlerdir. Küçük Akropolis'in kuzey eteğindeki limana paralel duvarlar ile Akropolis'teki eski surların üzerlerine inşa edilen oldukça iyi korunmuş harçlı savunma duvarları, alınan bu tedbirlerin günümüze kalan izleridir (Öğün vd. 2002: 26).

Arap tehdidinin sonunda, 9-11.yüzyıllarda, Bizans'ın ve Eparchie'nin idari birimlerinin değişmesiyle, Kaunos, Kibyraioton deniz yönetim biriminin bir parçası olmuştur (Const.78-79). Bu dönemden başlayarak, Kaunos artık Kaunos-Hagia şeklinde iki isimle anılmaktadır. Dönemin deniz haritaları ve metinleri ile Ortaçağ'ın deniz haritalarında kentin yeri, bu iki isimle birlikte işaretlenmiştir. Konsil işlemlerinde ise kentin adı Hagiapolis olarak geçmektedir (Const.78-79). İmparator Konstantin VII. 'in (Constantine Porphyrogenitus 913-959) yönetim birimleri ile ilgili Thematibus yazılarında, Kibyraioton ile ilgili bölümde, Hagiapolis ismi, Mogola (bugünkü Muğla) , Pisyne (bugünkü Yeşilyurt) ve Teuropolis ile birlikte sıralanır (Const.78-79; Zäh 2003: 9). Türk akınları, 11. yüzyılın son çeyreğinde Hagia (Kaunos)'a ulaşmıştır. Akınlar sırasında liman bölgesi ele geçirilir. Bu bölge İmparator Alexios I. (1081-1118) tarafından geri alınır ve oğlu İmparator İoannes II. (1119-1143) tarafından onarılarak kullanıma açılır. 1147 yılında, yönetim birimi Flotten-Themas-Kibyraiôton'dan son kez bahsedilir ve birim alt bölümlere ayrılır (Const.78-79; Zäh 2001a: 404 dn. 7). Hagia

(Kaunos) tahminen daha alt yönetim birimlerinden, büyük ihtimalle 12. yüzyılda kurulmuş olan Mylasa ve Melanoudion'a bağlanır (Zäh 2001a: 406 dn. 13). 13. yüzyılda, Karia'nın kıyı bölgeleri Bizanslılara önemli deniz destek noktaları olarak hizmet etmektedir (Zäh 2003: 10). Bu bölgedeki güç dağılımına dair son bilgiler Bizans kaynaklarından çıkmakta ve 13. yüzyıl ortasındaki durumu tasvir etmektedir. Dönemde, Dalaman Çayının (Indos) Türk ve Bizans toprakları arasında sınır oluşturduğu bölgede, barış hâkimdir; Indos Nehrinin batısı, dolayısı ile Hagia (Kaunos) Hıristiyan, doğusu ise Müslüman'dır. Hagia (Kaunos) böylelikle sınır şehri olur. Daha sonra, 1269 yılına kadar, güney Karia kıyılarındaki önemli noktalar Mylasa, Melanoudion, Stadia, Tracheia ve Rodos'un bir kısmı sırayla Türklerin eline geçer (Zäh, 2003: 11).

Bölgedeki Doğu Roma/Bizans hükümlanlığı 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde son bulmaktadır. 1260 yıllarında Dalaman Çayı'nın birkaç kilometre doğusuna kadar hâkim olan Uçtürkler, 1300 yılına kadar da Karia'nın kuzeyindeki tüm Hıristiyan eyaletlerini kendi hükümlanlıkları altına almışlardır (Zäh, 2003: 11). 13. yüzyıldan itibaren Türk yönetimine giren Kaunos, 15. yüzyılda Menteşeoğulları Beyliği tarafından idare edilmeye başlanmıştır ve bu dönemle birlikte Kaunos-Hagiası'ndaki arkeolojik yerleşim artık sona ermiştir (Öğün vd. 2002: 26; Zäh, 2003: 11).

Türkler, Dalyan Çayı'nın diğer kenarında kurdukları bugünkü Dalyan mahallesi ile surların arkasındaki Çandır Mahallesi'nde oturmuşlardır. Kaunos ören yeri yayılım alanı içerisinde Türk dönemine ait herhangi bir mimari veya kültür tabakası bulunmamaktadır. Dalyan Mahallesi merkezindeki hala kullanıma açık Cami ve çok yakın bir geçmişte yıkılan Hamam Binası, erken Türk dönemin önemli yapılarıdır. Çay'ın batı kıyısında, bugün hala ayakta duran tek kubbeli küçük bir kilise, Bizans sonrası dönemden kalan tek yapıdır.

Kaynaklar*

- App. *BC Appianos, Bellum Civile-* Appian, *The Civil Wars* (İng. Çev. H. White), London, 1899 [MACMILLAN AND CO., LTD.].
- App. *Mith. Appianos, Mithridateios-* Appian, *The Foreign Wars* (İng. Çev. H. White), New York, 1899 [MACMILLAN AND CO., LTD.].
- App. *Syr. Appianos, Syriakhe-* Appian, *The Foreign Wars* (İng. Çev. H. White), New York, 1899 [MACMILLAN AND CO., LTD.].
- Cic. *Q. fr. M. Tulli Cicero, Marcus Quinto Fratri Salutem-* M. Tullius Cicero, *Letters to his brother Quintus*, (İng. Çev. E. S. Shuckburgh), London, 1908-1909 [George Bell & Sons].
- Cic. *Fam. M. Tulli Cicero, Epistulae ad Familiares-* M. Tullius Cicero, *Letters to his Friends*, [http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text;jsessionid=50C43C95EBD60A6A3E0A985029C09001\(?\)doc=Perseus%3atext%3a1999.02.0009](http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text;jsessionid=50C43C95EBD60A6A3E0A985029C09001(?)doc=Perseus%3atext%3a1999.02.0009) (15.09.2022)
- Cic. *Mur. M. Tulli Cicero, Pro L. Murena Oratio-* M. Tullius Cicero, *The Orations of Marcus Tullius Cicero*, (İng. Çev. C. D. Yonge, B. A. London. Henry G. Bohn), York Street, 1856 [Covent Garden].
- Cic. *Phil. M. Tulli Cicero, Philippicae-* M. Tullius Cicero, *The Orations of Marcus Tullius Cicero*, (İng. Çev. C. D. Yonge), London, 1903 [George Bell & Sons].
- Nep. *Con. Cornelius Nepos, Conon-* Cornelius Nepos, *Vitae*, (İng. Çev. A. Fleckeisen), Leipzig, 1886 [Teubner].
- Const. Constantino Porfirogeneto, *De Thematibus, Studi e Testi 160*, Ed. A. Pertusi, Vatican 1952.
- Diod. Diodorus, *Bibliotheca Historica-* Diodorus Siculus, *Diodorus of Sicily in Twelve Volumes*, (İng. Çev. C. H. Oldfather), London, 1989 [Cambridge, Mass. Harvard University Press, William Heinemann, Ltd.].
- Epip. *Pan. Haer. Epiphanius, Panarion Haereseon-* Epiphanius von Salamis, *Erzbischofs und Kirchenlehrers Ausgewählte Schriften* (Alm. Çev. J. Hörmann), Muenchen, 1919 [Kempten & Muenchen Verlag der Jos Kösel Schen Buchhandlung]
- Hdt. Herodotos, *Histories-* Herodotos, *Herodot Tarihi* (Tür. Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991.
- Hier. *Synek. Hierokles, Synekdemus-* Hieroclis, *Synekdemus*, (Ed. Th. Mommsen), Berolini, 1866.
- Liv. Livius- Livy, *History of Rome*, (İng. Çev. Rev. C. Roberts) New York, 1912 [New York, E. P. Dutton and Co.].
- Paus. Pausanias, *Graeciae Descriptio-* Pausanias, *Pausanias Description of Greece*, (İng. Çev. W.H.S. Jones, Litt. D. ve H. A. Ormerod), Cambridge, 1918 [Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd.].
- Pho. Photios, *Bibliotheca-* Photius, *Bibliothèque, Tome III (a Codices 186-222)*, (Fr. Çev. R. Henry), Paris, 1962 [Collection Byzantine, publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé].

* Antik edebî kaynakların yazımında önce antik yazar ve eserinin orijinal adı, sonra çevirisi şeklinde bir yol izlenmiştir.

- Plut. *Ant.* Plutarkhos, *Antonius-* Plutarch, *Plutarch's Lives*, (İng. Çev. B. Perrin), London, 1920 [Cambridge, MA. Harvard University Press. William Heinemann Ltd.].
- Plut. *Art.* Plutarkhos, *Artakserkses-* Plutarch, *Plutarch's Lives*, (İng. Çev. B. Perrin), London, 1926 [Cambridge, MA. Harvard University Press. William Heinemann Ltd.].
- Plut. *Demetr.* Plutarkhos, *Demetrius-* Plutarch, *Plutarch's Lives*, (İng. Çev. B. Perrin), London, 1920 [Cambridge, MA. Harvard University Press. William Heinemann Ltd.].
- Plut. *Nik.* Plutarkhos, *Nikias*, Plutarch, *Plutarch's Lives*, (İng. Çev. B. Perrin), London, 1916 [Cambridge, MA. Harvard University Press. William Heinemann Ltd.].
- Polya. Polyaeus, *Strategemata-* Polyaeus, *Stratagems, Book III*, [http://www.attalus.org/translate/polyaeus3.html#16.1\(21.05.2012\)](http://www.attalus.org/translate/polyaeus3.html#16.1(21.05.2012)).
- Polyb. Polybius, *Historiae-* Polybius, *Histories*, (İng. Çev. E. S. Shuckburgh), London, New York, 1889 [Macmillan].
- Step. Byz. Stephanos Byzantios, *Ethnika-* Stephani Byzantii, *Ethnicorum Quae Supersunt* (Ed. A. Meinekii), Berolini, 1849.
- Strab. Strabon, *Geographika: XII-XIII-XIV-* Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası*, (Tür. Çev. A. Pekman), İstanbul, 1993.
- Tac. *Hist.* Tacitus, *Historiae-* Cornelius Tacitus, *Complete Works of Tacitus*, (İng. Çev. A. J. Church, W. J. Brodribb, S. Bryant, edited: Perseus), New York, 1873 [Random House, Inc. Random House, Inc.].
- Thuk. Thukydides, *Histories-* Thucydides, *The Peloponnesian War*, (İng. Çev. J. M. Dent), London, 1910.
- Ksen. *Kyrop.* Ksenophon, *Kyropaedia-* Xenophon, *Xenophon in Seven Volumes, 5 and 6*, (İng. Çev. Walter Miller), London, 1914 [Harvard University Press, Cambridge, MA; William Heinemann, Ltd.].

II. Modern Kaynaklar

- l'Annee Epigraphique Année 1978 (1981), (Ed.) C. André-M. Le Glay-P. Le Roux.
- Arkwright, William (1895), The Frontier of Lycia and Caria, *JHS* 15, 93-99
- Bagnall, Roser S (1976), *The Ptolemaic Possessions outside Egypt*, Leiden.
- Balland, André (1981), *Fouilles de Xanthos VII. Inscriptions d'epoque imperiale du Letoon*, Paris.
- Barbieri, Guido (1955), *Conone*, Roma.
- Bean, George Ewart (1953), "Notes and Inscriptions from Caunus" *JHS* 73, 10-35.
- Bean, George Ewart (1954), "Notes and Inscriptions from Caunus" *JHS* 74, 85-110.
- Bean, George Ewart (1971), *Journeys in Northern Lycia 1965-1967*, *Denkschriften der österreichischen Akademie der Wissenschaften, Phil.- Hist. Klasse 104*, Wien.
- Bean, George Ewart (1980), *Turkey beyond the Maeander. An Archaeological Guide*, London, New York.
- Benndorf, Otto, (1884), *Reisen im südwestlichen Kleinasien 1*, 1884
- Bent, J. Theodore, (1888), Discoveries in Asia Minor, *JHS* 9, 82-87

- Bernhardt, Rainer (1972), "Zwei Ehrenstatuen in Kaunos für L. Licinius Murena und seinen Sohn Gaius" *Anadolu* 16, 117-122 (Çev.: B. Öğün, "Kaunos'ta L. Licinius Murena ve Oğlu Gaius şerefine Dikilmiş İki Heykel", 123-128.
- Berthold, Richard M. (1984), *Rhodes in the Hellenistic Age*, London.
- Blümel, Wolfgang (1987), *Die Inschriften von Mylasa, Teil I*, Bonn.
- Blümel, Wolfgang (1990), "Zwei neue Inschriften aus Mylasa aus der Zeit des Maussollos" *EpigrAnat* 16, 29-43.
- Blümel, Wolfgang (1992), "Einheimische Personennamen in griechischen Inschriften aus Karien", *EpigrAnat* 20, 7-33.
- Bresson, Alain (2002), "Italiens et Romains à Rhodes et à Caunos", *Les Italiens dans le monde grec (IIe s. av. J.-C. -Ier s. ap. J.-C. (Colloque Paris ENS juillet 1999) BCH Supplément 41*, 147-162.
- Broc, Cf. Numa, (1973) *La géographie des philosophes, Géographes et voyageurs français au XVIIIe siècle*, Paris.
- Bruce, Iain Anthony Fyvie (1962), "The Mutiny of Conons Cypriot Mercenaries" *ProcCambrPhilSoc* 8, 13-16.
- Buraselis, Kostas ve Kōstas Mpurazelēs (1982), *Das hellenistische Makedonien und die Ägäis: Forschungen zur Politik des Kassandros und der drei ersten Antigoniden (Antigonos Monophthalmos, Demetrios Poliorketes und Antigonos Gonatas) im Ägäischen Meer und in Westkleinasien*, München.
- Chaniotis, Angelos (1996), *Die Verträge zwischen kretischen Poleis in der hellenistischen Zeit*, Stuttgart.
- Choiseul-Gouffier, Marie Gabriel Florent Auguste de (1782), *Voyage pittoresque dans l'empire Ottoman, en Grèce, dans la Troade, les îles de l'archipel et sur les côtes de l'Asie Mineure*, Paris.
- Collignon, Maxime (1880), *Notes d'un voyage en Asie Mineure, Revue des Deux Mondes, Januar 1880: bes. 150-177.*
- Debord, Pierre-Ender Varinlioglu, (2001) *Les Hautes Terres de Carie*, Bordeaux.
- Descat, Raymond (1998), "La carrière d'Eupolemos, Stratège macédonien en Asie Mineure", *REA* 100, 167-190.
- Diler, Adnan (1990), *Kaunos Kutsal Alanı* (Basılmamış Doktora Tezi 1990, Atatürk Üniversitesi-Erzurum);
- Diler, Adnan (1995), "Account of the Sanctuary Exposed at Caunos City, in: Studien zum antiken Kleinasien III", *Asia Minor Studien* 16, 9-20.
- Diler, Adnan (2000), "Sacred Stone Cult in Caria", in: C. Işık (Ed.) *Studien zur Religion und Kultur Kleinasien und des ägäischen Bereiches*, Festschrift für Baki Öğün, *Asia Minor Studien* 39, 51-77.
- Diler, Adnan (2001), "Ein Opferstock in Kaunos", in: C. Özgünel vd. (Ed.), *Anatolia in Daylight. Essays in Honour of C. Bayburtluoğlu*, İstanbul, 59-70.
- Diler, Adnan (2002), "The Northern Rock Necropolis of Caunos, in: Studien zum antiken Kleinasien V" *Asia Minor Studien* 44, 63-95 Taf. 17-24.

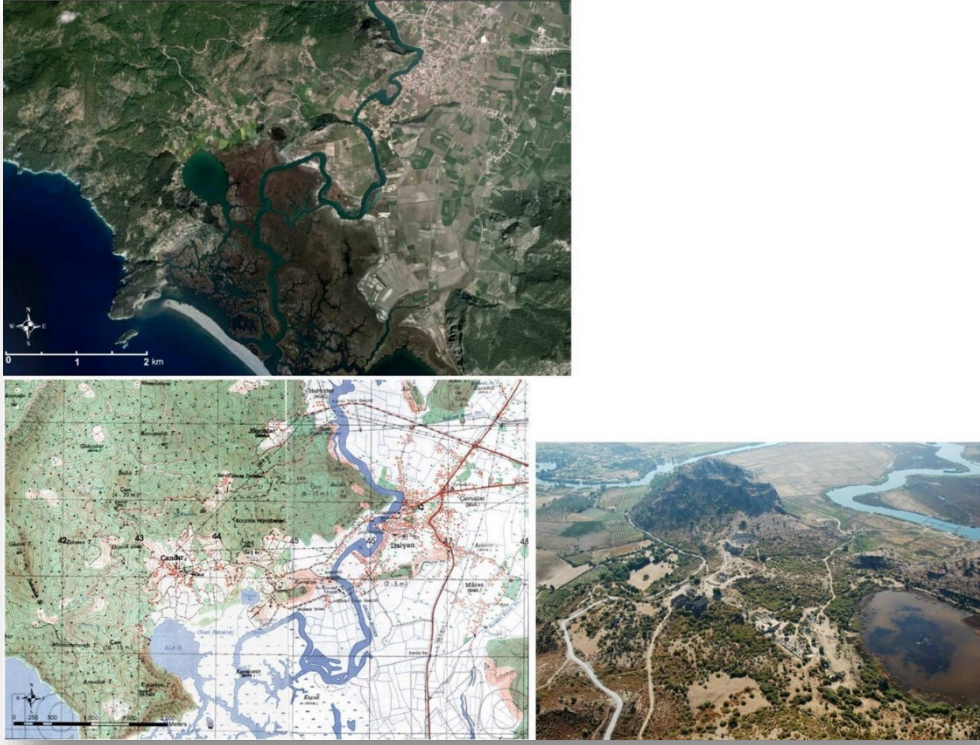
- Diler, Adnan (2007), "Kaunos'tan Bir Ölçek Taşı (Sekoma)", in: C. Işık vd. (Ed.), *Calbis Baki Öğün'e Armağan Mélanges offerts á Baki Öğün*, Ankara, 75-81.
- Duchesne, Louis- Maxime Collignon, (1877), "Rapport sur un voyage archeologique en Asie Mineure", *BCH* 1, 361-376.
- Dupont-Sommer, André (1974), "La stèle trilingue récemment découverte au Létoon de Xanthos. Le texte araméen" *CRAI* 118.1, 132-149.
- Ehrhardt, Norbert (1997), "Die Phyleninschriften vom Rundbau am Theater in Kaunos" *AA*, 45-50.
- Engelmann, Helmut ve Reinhold Merkelbac (1972-73), *Die Inschriften von Erythrai und Klazomenai, II*, Bonn.
- Fellows, Charles, (1839) *A Journal Written during an Excursion in Asia Minor*, London.
- Ferguson, William Scott (1948), "Demetrius Poliorcetes and the Hellenic League" *Hesperia* 17, 112-136.
- Fräser, Peter Marshall- Bean, George Ewart, (1954), *The Rhodian Peraea and Islands*, London.
- Frei, Peter - Christian Marek (1997), "Die karisch-griechische Bilingue von Kaunos. Eine zweisprachige Staatsurkunde des 4. Jh.s v. Chr." *Kadmos* 36, 1-89.
- Funke, Peter (1983), "Konons Rückkehr nach Athen im Spiegel epigraphischer Zeugnisse" *ZPE* 53, 149-189.
- Gürman, Orhan (1975), "Kaunos'ta Bulunmuş Olan Arkaik Atlet Heykeli" *TürkAD* 22. 1, 13-16.
- Hailer, Ulf -Aysun Şanlı, (2004,)"Gehöfte und kleine ländliche Siedlungen auf dem Gebiet von Kyaneai", in: F. Kolb (Ed.) *Chora und Polis*, München, 211-248.
- Hamilton, C. D. (1979), "On the Perils of Extraordinary Honors. The Cases of Lysander and Conon" *AncWorld* 2, 87-90.
- Hattersley-Smith, Kara- Vincenzo Ruggieri (1990), "A Byzantine City near Osmaniye (Dalaman) in Turkey. A Preliminary Report", *OrChrPer* 56,135-164.
- Head, Barclay Vincent (1897), *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, XIX, Catalogue of the Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes, & c.* London.
- Hellenkemper, Hansgerd - Friedrich Hild, (2004), *TIB* 8, *Lykien und Pamphylien II*, Wien.
- Hicks, Edward Lee (1888), "Decrees from Lisse or Lissae, in Lycia", *JHS* 9, 88, 89.
- Hicks, Edward Lee (1889), "Inscriptions from Casarea, Lydae, Patara, Myra", *JHS* 10, 50- 75.
- Hild, Friedrich (2000), "Die lykischen Bistümer Kaunos, Panormos und Markiane", in: B. Borkopp-Th. Steppan (Ed.), *Studien zur Byzantinischen Kunst und Geschichte, Festschrift für Marcell Restle*, 2000, 107-116.
- Hornblower, Simon (1982), *Mausolus*, Oxford.
- Hoskyn, Rd. (1842) "Narrative of a Survey of Part of the South Coast of Asia Minor and of a Tour into the Interior of Lycia in 1840-1", *Journal of the Royal Geographical Society of London* 12, 143-161.
- Işık, Cengiz (1994), *Kaunos, Liman Agorası, Çesme Binası, Das Brunnenhaus an der Hafenagora*, Ankara.

- Işık, Cengiz (1998), "Die Ergebnisse der Ausgrabungen in Kaunos bis zur Entdeckung der Bilingue", in: W Blümel-P. Frei-Ch. Marek (Ed.), *Colloquium Caricum. Akten der Internationalen Tagung über die karisch-griechische Bilingue von Kaunos 31.10.-1.11.1997 in Feusisberg bei Zürich*, *Kadmos* 37, 183-202.
- Jacoby, Felix (1923-1999), *Die Fragmente der Griechischen Historiker*, Leiden.
- Kolb, Frank-Andreas Thomsen (2004), "Forschungen zu Zentralorten und Chora auf dem Gebiet von Kyaneai (Zentral Lykien): Methoden, Ergebnisse, Probleme", in: F. Kolb (Ed.), *Chora und Polis*, München, 1-42.
- Laroche, Emmanuel (1974), "La Stèle trilingue récemment découverte au Létoon de Xanthos. Le texte lycien" *CRAI*, 115-125.
- Lohmann, Hans (1999), "Zwischen Kaunos und Telmessos. Reisenotizen aus dem karisch-lykischen Grenzgebiet", *Orbis Terrarum* 5, 43-83.
- Lohmann, Hans (2001), "Zwischen Kaunos und Telmessos: Addenda et Corrigenda", *Orbis Terrarum* 7, 217-222.
- Löhr, Christoph (2000), *Griechische Familienweihungen. Untersuchungen einer Repräsentationsform von ihren Anfängen bis zum Ende des 4. Jhs. v. Chr.*, Rahden/Westf.
- Ma, John (1999), *Antiochus III and the Cities of Western Asia Minor*, New York.
- Magie, David (1950), *Roman Rule in Asia Minor to the end of the Third century after Christ. Band I. II*, Princeton.
- Maiuri, Amedeo (1921), "Escursioni nella Caria. Rovine di Caunos", *ASAtene* 3, 1916-1921, 263-273.
- March, Duane A (1997), "Konon and the Great Kings Fleet, 396-394 B. C" *Historia* 46, 257-269.
- Marek, Christian (1988), "Karien im Ersten Mithradatischen Krieg", in: P. Kneissl -V. Losemann (Ed.), *Alte Geschichte und Wissenschaftsgeschichte, Festschrift für Karl Christ*, Darmstadt, 285-308.
- Marek, Christian (2006), *Die Inschriften von Kaunos*, München.
- Marek, Christian (2010), *Geschichte Kleinasiens in der Antike*², München.
- Marek, Christian (2011), "Kaunos und Lykie" *Adalya* XIV, 57-6.
- Marksteiner, Thomas (2004), "Der Bonda-Survey: Archäologische Feldforschungen auf dem Territorium der ostlykischen Polis Limyra", in: F. Kolb (Ed.), *Chora und Polis*, München, 271-290.
- Metzger, Henri-Emmanuel Laroche (1974), "Notes sur la stèle trilingue du Letoon de Xanthos" *Kadmos* 13, 82-84.
- Metzger, Henri-Emmanuel Laroche - André Dupont- Manfred Mayrhofer (1976), *Fouilles de Xanthos VI, La stèle trilingue du Létôon*, Paris.
- McNicoll, Anthony ve Nicholas. P. Milner. (1997), *Hellenistic Fortifications from the Aegean to the Euphrates*, Oxford.
- Mitchell, Stephen (2005), The Treaty between Rome and Lycia of 46 BC (MS 2070), in: R. Pintaudi (Ed.), *Papyri Graecae Schøyen*, 163-258.

- Neumann, Günter, (1998), "Sprachvergleichendes zur Kaunos-Bilingue", in: W. Blümel -P. Frei -Ch. Marek (Ed.), *Colloquium Caricum. Akten der Internationalen Tagung über die karisch-griechische Bilingue von Kaunos 31.10. -1.11.1997 in Feusisberg bei Zürich, Kadmos 37*, 19-32.
- Öğün, Baki, (1998), „Warum Kaunos (?)“, in: W. Blümel -P. Frei -Ch. Marek (Ed.), *Colloquium Caricum. Akten der Internationalen Tagung über die karisch-griechische Bilingue von Kaunos 31.10. -1.11.1997 in Feusisberg bei Zürich, Kadmos 37*, 175-182.
- Öğün, Baki vd. (2002), *Kaunos. Kbid. 35 Yıllın Araştırma Sonuçları (1966-2001)*, İzmir.
- Öğün, Baki vd. (2022), *Kaunos. Kbid. 1966-2021*, İstanbul.
- Özer, Oğuz (1996), *Mimarideki Doğa ve Kavram Boyutlarının Bir Antik Kentte İrdelenmesi*, (Yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul.
- Pflaum, Hans-Georg (1960), *Les carrières procuratoriennes équestres sous le Haut-Empire romain I*, Paris.
- Philippson, Alfred (1915), *Reisen und Forschungen im westlichen Kleinasien V: Karien südlich des Mäander und das westliche Lykien, Petermanns Geographische Mitteilungen 183*. Bonn.
- Rémy, Bernard (1989), *Les carrières sénatoriales dans les provinces romaines d'Anatolie au Haut-Empire (31 av. J.-C.-284 ap. J.-C)*, İstanbul-Paris.
- Riedel, Hans, (1994) "Zur paläographischen Entwicklung des Dalyan-Deltas und zu Veränderungen der Küstenlinie nahe Kaunos", bkz.: B. Schmaltz, "Kaunos 1989-1991", *AA 1994*, 234-237.
- Riedel, Holger, (1995) "Die spätholozäne Entwicklung des Dalyan-Deltas (Südwest-Türkei). Ein Beitrag zur Paläogeographie Kariens", *Kölner Geographische Arbeiten 66*, 83-96.
- Riedel, Hans, (1996) *Die holozäne Entwicklung des Dalyan-Deltas (SW-Türkei). Unter besonderer Berücksichtigung der historischen Zeit* (Basilmamış Doktora Tezi 1996, Marburg/Lahn).
- Robert, Louis (1937), *Études Anatoliennes*, Paris.
- Robert, Louis (1946), *Hellenica. Recueil épigraphique, de numismatique et d'antiquités grecques*, II, Paris.
- Robert, Louis (1984), "A Caunos avec Quintus de Smyrne", *BCH 108*, 499-532.
- Robert, Louis (1987), *Documents d'Asie Mineure*, Paris.
- Robert, Jeanne -Louis Robert, (1954a), *Bulletin épigraphique, Toma III 1952-1958, jahrgangsweise in Revue des Études Grecques*, Paris.
- Robert, Jeanne -Louis Robert, (1954b), *La Carie II, Le plateau de Tabai et ses environs*, Paris.
- Robert, Jeanne -Louis Robert, (1956), *Bulletin épigraphique, Toma II 1952-1958, jahrgangsweise in Revue des Études Grecques*, Paris.
- Robert, Jeanne -Louis Robert, (1973), *Bulletin épigraphique, Toma VII 1971-1973, jahrgangsweise in Revue des Études Grecques*, Paris.
- Roos, Paavo (1968), "Research at Caunos" *OpAth 8*, 149-166.

- Roos, Paavo (1969), "Topographical and other Notes on South-Eastern Caria" *OpAth* 9, 59-93.
- Roos, Paavo (1971), "The Rock-Tomb Doors of the Lyco-Carian Borderland", *OpAth* 10, 25-30.
- Roos, Paavo (1972), *The Rock-Tombs of Caunus, 1. The Architecture*, Göteborg.
- Roos, Paavo (1974a), *The Rock-Tombs of Caunus, 2. The Finds*, Göteborg.
- Roos, Paavo (1974b), "Aus dem Felsen gehauene Tempelfassadengräber in Karien" *AW* 5.2, 3-8.
- Roos, Paavo (1978), "The Rock-Tombs of Caria", *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology Ankara-İzmir 23-30/IX/1973*, 427-432, Pl. 131, 132.
- Roos, Paavo (1985), *Survey of Rock-Cut Chamber Tombs in Caria, Part 1: South-Eastern Caria and the Lyco-Carian Borderland*, Göteborg.
- Roos, Paavo (1989), Rock-Tombs in Hecatomnid Caria and Greek Architecture, in: T. Linders -P. Hellström (Ed.), *Architecture and Society in Hecatomnid Caria, Proceedings of the Uppsala Symposium 1987*, 63-68.
- Ross, Paavo (2000), "Reparations and Spare Parts in Carian Rock-Cut Tombs", in: C. Işık (Ed.), *Festschrift für Baki Öğün, Asia Minor Studien* 39, 249-253.
- Roos, Paavo- Peter Herrmann, (1971), "Zusätzliches zum südöstlichen Karien" *OpAth* 10, 31-40.
- Ruzicka, Stephen (1992), *Politics of Persian Dynasty. The Hecatomnids In The Fourth Century B.C.*, Oklahoma.
- Schmaltz, Bernhard (1991), "Kaunos 1988/9. Aktivitäten der deutschen Mitarbeiter" *Belleten* 55, 121-177.
- Schmaltz, Bernhard (1994), "Kaunos 1988-1991" *AA* 1994, 185-232.
- Schmaltz, Bernhard (1996), Notizen aus Kaunos, in: F. Blakolmer - K. R. Kriener - F. Krinzinger - A. Landskron-Dinstl - H. D. Szemethy -K. Zhuber-Okrog (Hrsg.), *Fremde Zeiten, Festschrift für Jürgen Borchhardt zum sechzigsten Geburtstag am 25. Februar 1996* dargebracht von Kollegen, Schülern und Freunden 1, 1996, 299 vdd;
- Schmaltz, Bernhard (1997), "Der Rundbau am Theater in Kaunos" *AA* 1997.1, 1-44.
- Schmaltz, Bernhard (1998), Vorhellenistische Keramikimporte in Kaunos - Versuch einer Perspektive, in: W. Blümel - P. Frei - Ch. Marek (Hrsg.), *Colloquium Caricum. Akten der Internationalen Tagung über die karisch-griechische Bilingue von Kaunos 31.10.-1.11.1997 in Feusisberg bei Zürich*, *Kadmos* 37, 203-212.
- Schmaltz, Bernhard (2000a), "Ein Aphroditekopf aus Kaunos", in: C. Işık (Hrsg.), *Studien zur Religion und Kultur Kleinasien und des ägäischen Bereiches, Festschrift für Baki Öğün, Asia Minor Studien* 39, 279-289.
- Schmaltz, Bernhard (2000b), "Die sogenannte Palästraterrasse in Kaunos. Bericht über die Grabungen 1995-1998", *AA* 2000, 17-55.
- Schmaltz, Bernhard (2003a), Frühe lokale Ware in Kaunos, in: B. Rückert - F. Kolb (Eds.), *Probleme der Keramikchronologie des südlichen und westlichen Kleinasien in geometrischer und archaischer Zeit. Internationales Kolloquium Tübingen 24 -26. 3. 1998*, 37-42.

- Schmaltz, Bernhard (2003b), "Die sogenannte Palästraterrasse in Kaunos (II)", *AA* 2003/2, 1-38.
- Schmitt, Hatto Herbert (1969), *Die Staatsverträge des Altertums III. Die Verträge der griechisch-römischen Welt von 338 bis 200 v. Chr.*, München.
- Schuler, Christof (2004), Politische Organisationsformen auf dem Territorium von Kyaneai, in: F. Kolb (Ed.), *Chora und Polis*, München, 87-102.
- Seager, Robin (1967), "Thrasylbulos, Conon and Athenian Imperialism, 396-386 B.C." *JHS* 87, 95-115.
- SEG *Supplementum Epigraphicum Graecum*, 1923-2008.
- Tietz, Werner (2003), *Der Golf von Fethiye*, Bonn.
- Walbank, Frank William (1957), *A Historical Commentary on Polybius I*, Oxford.
- Westlake, Henry Dickinson (1983), "Conon and Rhodes. The Troubled Aftermath of Synoecism" *GrRomByzSt* 24, 333-344.
- Wiemer, Hans-Ulrich (2002), *Krieg, Handel und Piraterie. Untersuchungen zur Geschichte des hellenistischen Rhodos*, Berlin.
- Wörle, Michael (1977), "Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens I" *Chiron* 7, 43-66.
- Zäh, Alexander (2001a), "Das Spätantike und Byzantinische Kaunos", *IstMitt* 51, 403-413.
- Zäh, Alexander (2001b), "Die Kirchen in Kaunos" *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* 2, 111-116.
- Zäh, Alexander (2003), Zur Typologie Kirchlicher Architektur im Südwestlichen Kleinasien, Maintal.
- Zahle, Jan (1994), "Hecatomnid Caria. A Province in Achaemenid Asia Minor", in: J. Isager (Ed.) *Halicarnassian Studies I: Hecatomnid Caria and the Ionian Renaissance*, Odense, 85-87.
- Zucca, Raimondo (1996), *La Corsica Romana*, Oristano.

Res. 1. Kaunos, Konum (Kaunos Kazı Arşivi)

Res. 2. Kaunos, Vaziyet Planı (Kaunos Kazı Arşivi)

Res. 3. Kaunos, Topografya (Kaunos Kazı Arşivi)